

ZEWNĘTRZNY RAPORT EWALUACYJNY PRODUKTU FINALNEGO

PRODUKT FINALNY:

„Poradnik dla użytkowników Inkubatorów Aktywności Zawodowej Seniorów”

„Poradnik dla odbiorców Inkubatorów Aktywności Zawodowej Seniorów”

„Aktywizacja zawodowa seniorów. Poradnik dla doradców zawodowych i trenerów pracy”

PROJEKT INNOWACYJNY:

„PI Aktywni seniorzy”

REALIZATOR PROJEKTU

Fundacja Ekspert – Kujawy

Wersja II Poprawiona po Regionalnej Sieci Tematycznej

MARZEC 2014

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

AUTOR RAPORTU

Marcin Gomułka

Prosty Przekaz Marcin Gomułka

.....

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Główne założenia ewaluacji	5
3. Charakterystyka metod badawczych	10
4. Założone cele i rezultaty projektu	12
5. Innowacyjność projektu	14
6. Krótka charakterystyka produktu finalnego	19
7. Zgodność produktu finalnego ze strategią wdrażania w zakresie grupy docelowej	22
8. Ocena przebiegu procesu testowania na podstawie raportu ewaluacyjnego wewnętrznego	26
8.1. Wnioski wynikające z badania ankietowego uczestników testowania	28
9. Rozbieżności pomiędzy testowaniem wstępnego produktu finalnego a założeniami strategii	49
10. Analiza stopnia osiągnięcia celów w stosunku do założonych wskaźników	50
11. Wnioski i rekomendacje z uwzględnieniem spełnienia kryteriów innowacyjności	52
12. Wnioski końcowe	56

1. WSTĘP

Niniejszy raport ewaluacyjny składa się z trzech części, z których pierwsza odnosi się do zagadnień związanych z informacjami ogólnymi na temat ewaluacji oraz stosowanych metod badawczych.

Część druga prezentowanego raportu dotyczy kwestii związanych ze szczegółami realizowanego projektu PI Aktywni Seniorzy, w której opisana została innowacyjność projektu oraz powstałe w ramach testowania produkty finalne. Ponadto została dokonana ocena przebiegu procesu testowania na podstawie raportu wewnętrznego prezentującego wyniki i wnioski z przeprowadzonej ewaluacji, np. w kontekście zadowolenia uczestników z realizowanego projektu oraz oceny produktów finalnych.

Ostatnią część stanowią wnioski, rekomendacje oraz badania w kwestii oceny skuteczności działania wypracowanego modelu w grupie odbiorców, użytkowników oraz trenerów i doradców zawodowych przeprowadzone przez ewaluatora. Zewnętrzny raport ewaluacyjny produktu finalnego opracowany został przez Pana Marcina Gomułkę, reprezentującego firmę „Prosty Przekaz Marcin Gomułka”, zwanego dalej ewaluatorem zewnętrznym produktu.

2. GŁÓWNE ZAŁOŻENIA EWALUACJI

Specyfika projektów innowacyjnych polega na badaniu oraz testowaniu nowatorskiego produktu, upowszechnianiu jego zastosowania oraz włączeniu go do głównego nurtu polityki. Produkt finalny niniejszego projektu skierowany będzie głównie do organizacji i instytucji zajmujących się tematyką osób powyżej 50 r.ż. oraz ich aktywizacji zawodowej jak również samych osób 50+, którzy chcą zmienić swój status na rynku pracy.

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, **ewaluacja** jest definiowana jako osąd (ocena) wartości interwencji publicznej, dokonany przy uwzględnieniu odpowiednich kryteriów (skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności i trwałości) i standardów. Osąd dotyczy zwykle potrzeb, jakie muszą być zaspokojone w wyniku interwencji oraz osiągniętych efektów. Ewaluacja oparta jest na specjalnie w tym celu zebranych i zinterpretowanych informacjach za pomocą odpowiedniej metodologii.

Jak zapisano w *Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającym rozporządzenie (WE) nr 1260/1999*, ewaluacja ma na celu poprawę: „jakości, skuteczności i spójności pomocy funduszy oraz strategii i realizacji programów operacyjnych w odniesieniu do konkretnych problemów strukturalnych dotyczących dane państwa członkowskie i regiony, z jednoczesnym uwzględnieniem celu w postaci trwałego rozwoju i właściwego prawodawstwa wspólnotowego dotyczącego oddziaływania na środowisko oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko”.

Ewaluacja w projekcie polega na sprawdzeniu, czy w wyniku podjętych działań osiągnięto rezultaty, które zostały założone na etapie planowania oraz czy te rezultaty przełożyły się na realizację celów projektu. Jest procesem

systematycznego gromadzenia informacji na temat działania, właściwości i rezultatów programów, personelu czy produktów.

W kontekście przytoczonych definicji, celem ewaluacji produktu finalnego, jest ocena rzeczywistych efektów testowanego produktu. Ocena ta – zasadniczo – obejmuje dwa elementy:

- **ewaluację wewnętrzną**, polegającą na zgromadzeniu wszystkich danych z fazy testowania celem oceny skutków stosowania produktu innowacyjnego;
- **ewaluację zewnętrzną**, służącą ocenie proponowanego podejścia (produktu finalnego – jego wstępnej wersji) z punktu widzenia znaczenia, które będzie atrakcyjną alternatywą dla stosowanych dotychczas metod.

Cele ewaluacji zewnętrznej można podzielić na następujące obszary:

- Ze względu na specyfikę projektów innowacyjnych – nastawionych na wypracowanie nowych, skuteczniejszych rozwiązań – ewaluacja powinna przede wszystkim zmierzać do udzielenia odpowiedzi na pytanie o to, **czy wypracowany produkt (proponowane podejście) faktycznie jest lepszy, skuteczniejszy oraz bardziej efektywny niż stosowane dotychczas**.
- Powinniśmy otrzymać odpowiedź na pytanie, czy proponowane podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod wcześniej stosowanych (**czy jest bardziej skuteczne** niż dotychczas stosowane, **tańsze lub przynajmniej bardziej efektywne**), co wpływa na jego skuteczność (czy są to metody pracy, dobór grup docelowych, organizacja procesu wsparcia, czy inne czynniki), czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami.

Faza ewaluacji zewnętrznej w projekcie „PI Aktywni seniorzy” realizowana była od stycznia 2013 roku. Jej realizacja zlecona została zewnętrznemu ekspertowi.

Przedmiotem niniejszej ewaluacji jest ocena wstępnej wersji produktu finalnego i ma ona na celu:

- analizę i ocenę rzeczywistych efektów testowania i korzyści w odniesieniu do grup docelowych,

- ocenę potencjału wdrożeniowego *Modelu* oraz wypracowanie rekomendacji dotyczących testowanej wstępnej wersji produktu finalnego.

W badaniu ewaluacyjnym *Modelu* uwzględnione zostały kryteria ewaluacyjne, odnoszące się do kryteriów przewidzianych w projektach innowacyjnych w walidacji ostatecznej wersji produktu finalnego, które stanowią pewien rodzaj standardów, według których dokonuje się oceny danego programu.

Kryterium skuteczności i użyteczności

Kryterium skuteczności - ocenia stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.

Kryterium użyteczności - ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych, tzw. ubocznych), odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych (często już zmienionych w czasie). W odróżnieniu od kryterium trafności, ocena użyteczności jest prowadzona po zamknięciu interwencji lub w jej końcowej fazie wdrażania.

Reasumując, omawiane kryteria rozumiane są jako ocena rzeczywistych korzyści dla grup docelowych, weryfikacja, czy stosowanie produktu przynosi zakładane wyniki, jak dalece produkt ma szansę sprzyjać rozwiązywaniu problemów odbiorców i w jaki sposób będzie wywierał wpływ na sytuację grup docelowych, na ile odpowiada realnym potrzebom.

Kryterium stopnia skomplikowania produktu

Rozumiane jako łatwość zastosowania wypracowanych narzędzi. Oceniane będzie w jakim stopniu użytkownik może zastosować produkt samodzielnie, bez szkoleń i instruktażu, wyłącznie na podstawie opisu stosowania. Ocenie podlegać też będzie jakość opisu stosowania produktu oraz jakość materiałów składających się na produkt.

Kryterium możliwości zastosowania przez użytkowników

Ocenie podlegają skala zmian prawnych i/lub organizacyjnych niezbędnych do wdrożenia produktu oraz możliwości włączania do głównego nurtu polityki.

Kryterium efektywności

Rozumiane jako ocena kosztów wprowadzenia rozwiązania (stosunek nakładów do rezultatów). Kryterium dotyczy szacunkowych kosztów związanych z wprowadzeniem do praktyki proponowanych rozwiązań oraz z ich stosowaniem w stosunku do zakładanych efektów używania produktu. Im koszty są wyższe, tym niższa jest ocena. Kryterium efektywności ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji.

Kryterium unikatowości

Ocena stopnia innowacyjności proponowanego rozwiązania.

Ten zestaw kryteriów jest silnie ukierunkowany na tą funkcję ewaluacji, którą jest dokonywanie udokumentowanej oceny, jakie efekty przyniósł program/projekt oraz czy uzyskane efekty są rzeczywiście skutkiem podjętych działań. Cele programów wskazują zwykle na pożądaną zmianę w pewnym obszarze rzeczywistości (lub niedopuszczenie do zmiany wywoływanej przez rozmaite czynniki). W spełnianiu tej funkcji zasadniczą rolę odgrywają odpowiednio dobrane wskaźniki.

Ze względu na specyfikę ewaluowanego projektu innowacyjnego – nastawionego na podtrzymanie aktywizacji zawodowej osób po pięćdziesiątym roku życia poprzez opracowanie, przetestowanie i wdrożenie modelu działania – ewaluacja zewnętrzna zmierza przede wszystkim do określenia:

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- skuteczności *Modelu* w kontekście korzyści dla użytkowników i odbiorców oraz użyteczności poszczególnych elementów *Modelu*.
- potencjału wdrożeniowego *Modelu* – ocena możliwości wdrożenia *Modelu* do głównego nurtu polityki, na który składa się ocena adekwatności, użyteczności produktu dla grup docelowych oraz ocena stopnia skomplikowania produktu finalnego oraz możliwości zastosowania przez użytkowników, efektywność i unikatowość *Modelu*.
- identyfikacji ewentualnych usprawnień i wskazaniu kierunków zmian testowanego *Modelu* i jego produktów pośrednich.

W ramach realizowanego badania zostały sformułowane pytania badawcze, które koncentrowały się wokół następujących zagadnień:

1. Czy przyjęty system wsparcia osób po pięćdziesiątym roku życia w ramach testowanego *Modelu* jest skuteczny i użyteczny dla dwóch grup docelowych, tj. dla odbiorców i użytkowników?
2. Jaki jest potencjał wdrożeniowy testowanego *Modelu*, czyli możliwości wdrożenia do głównego nurtu polityki (stopień skomplikowania, skala wymaganych zmian prawnych i organizacyjnych, efektywność)?
3. Jakie doświadczenia z testowania wstępnej wersji produktu finalnego powinny być uwzględnione przy opracowaniu ostatecznej wersji produktu finalnego?

3. CHARAKTERYSTYKA METOD BADAWCZYCH

W celu oceny opisanych kryteriów w procesie ewaluacji zastosowano metodę ankietową. Zarówno Odbiorcy projektu – osoby po pięćdziesiątym roku życia, jak i Użytkownicy projektu - przedstawiciele organizacji pozarządowych, wypełniali anonimowe ankiety, które stały się wyznacznikiem do odpowiedzi na pytanie czy został osiągnięty zakładany wskaźnik innowacyjności. Przedmiotem niniejszego raportu jest weryfikacja założonych w projekcie wskaźników.

Ewaluacja zewnętrzna została przeprowadzona z wykorzystaniem dwóch rodzajów źródeł - wtórnych i pierwotnych. Podstawowym źródłem danych były materiały wypracowane w ramach projektu „PI Aktywni seniorzy”, monitoringu oraz kwestionariusze ankiety Ex – Ante i Ex – Post.

Tab. 1. Metody badawcze

Metody/Techniki badawcze	Zakres badania
Analiza dokumentów projektowych	<ul style="list-style-type: none"> • Wniosek o dofinansowanie realizacji projektu; • Strategia wdrażania projektu; • Wstępna wersja produktu finalnego: <ul style="list-style-type: none"> - Poradnik kierowany do odbiorców IAZS - Poradnik kierowany do użytkowników IAZS, - Poradnik dla doradców zawodowych i trenerów pracy „Aktywizacja Zawodowa Seniorów”
Wstępna ankieta anonimowa ex - ante	Ankiety wypełnione na początku fazy testowania przez osoby po pięćdziesiątym roku życia biorące udział w testowaniu produktu (dane zastane gromadzone w ramach działań ewaluacji wewnętrznej w raporcie wewnętrznym)
Końcowa ankieta anonimowa ex - post	Ankiety wypełnione na zakończenie fazy testowania przez osoby po pięćdziesiątym roku życia biorące udział w testowaniu produktu (dane zastane gromadzone w ramach działań ewaluacji wewnętrznej w raporcie wewnętrznym)
Wizyty monitorujące	Kwestionariusze obserwacji, które wypełniane były przez osobę nadzorującą projekt, a ich celem była ocena prawidłowości realizacji zadań oraz ocena pracy trenera.
Konsultacje z trenerami/doradcami zawodowymi w zakresie oceny realizowanego programu szkolenia	Kwestionariusz ankiety, który wypełniali trenerzy i doradcy zawodowi po zakończonym cyklu szkoleń oceniając program szkoleń.

Źródło: opracowanie własne

Niniejszy raport ewaluacyjny wykorzystuje bogate materiały z zakresu ewaluacji wewnętrznej fazy testowania wstępnej wersji produktu finalnego oraz z bieżącego monitoringu.

Obszerność pozyskanych danych zdecydowała o ograniczeniu ewaluacji zewnętrznej do obiektywnej eksperckiej oceny samego produktu finalnego i oceny wyników z fazy jego testowania, pod kątem postawionych kryteriów ewaluacji.

4. ZAŁOŻONE CELE I REZULTATY PROJEKTU

Głównym celem realizowanego projektu jest:

Wypracowanie jednego skutecznego narzędzia przyczyniającego się do wydłużenia aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia po 50 r.ż. oraz upowszechnienie go wśród 24 podmiotów/instytucji z województwa łódzkiego do 31.08.2014 roku.

Kontekst badania pozwala wyróżnić trzy cele szczegółowe:

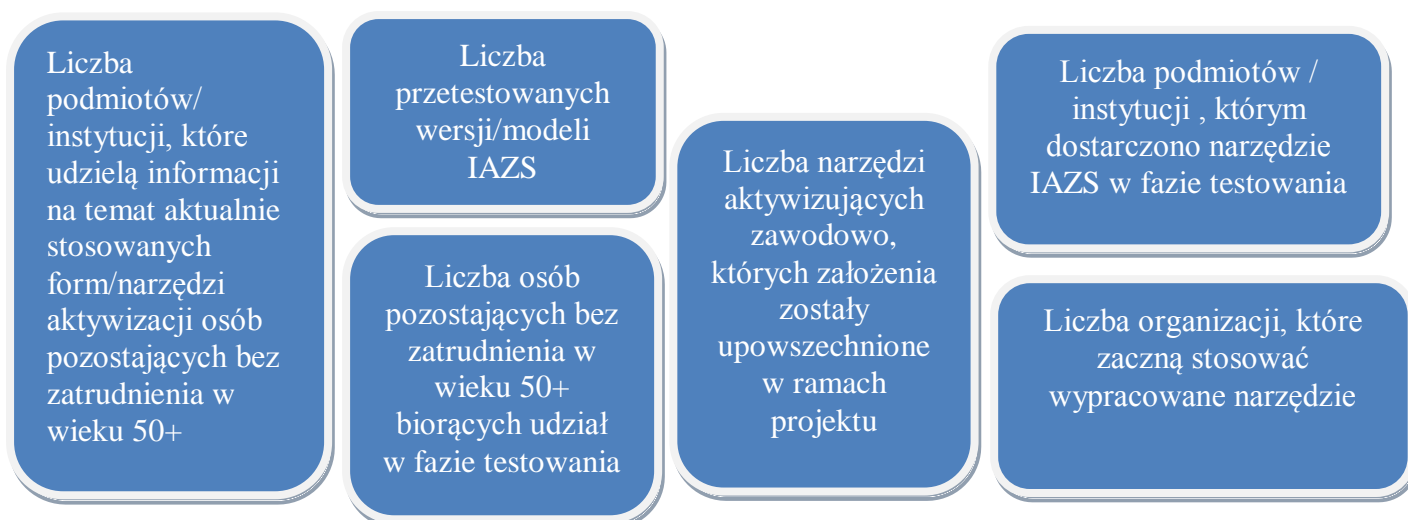
Cel 1 – Zweryfikowanie/podniesienie wiedzy na temat aktualnych form aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia po 50 r. ż. stosowanych w 30 podmiotach/instytucjach z woj. łódzkiego do 24.10.2012 r.

Cel 2 – Zweryfikowanie skuteczności działania trzech wersji/modeli narzędzia: „Inkubatora Aktywizacji Zawodowej Seniorów” w okresie 14 miesięcznej fazy testowania na 48 osobach (50%K) w wieku 50+.

Cel 3 – Upowszechnienie jednego wypracowanego narzędzia „Inkubatora Aktywizacji Zawodowej Seniorów” wśród 24 podmiotów/instytucji do 31.08.2014 r.

Poniżej zaprezentowano wskaźniki monitorujące postęp projektu, w tym zwłaszcza stopień realizacji postawionych przed nim celów.

Rys. 1. Wskaźniki realizacji założonych celów projektu „PI Aktywni seniorzy”

Źródło: Strategia wdrażania. opracowanie własne.

Źródłem pozyskania danych do pomiaru wskaźnika były między innymi następujące elementy: wyniki zrealizowanych badań w ramach projektu, karty uczestnictwa, listy obecności, dzienniki zajęć, protokoły potwierdzające obecność.

5. INNOWACYJNOŚĆ PROJEKTU

Innowacyjność projektu polegała na stworzeniu kompleksowego modelu wsparcia, ułatwiającego osobom 50+ wejście lub powrót na rynek pracy, poprzez prowadzenie niezarejestrowanej działalności gospodarczej (preinkubacja), wyposażając te osoby w wiedzę z zakresu przedsiębiorczości, pobudzając motywację do zakładania działalności gospodarczej, a także pozwalając na sprawdzenie skuteczności własnych pomysłów na firmę, w kontekście potrzeb rynku pracy.

Innowacyjność podejmowanych działań w projekcie można określić w wymiarze:

Grupy docelowej – wsparcie kierowane jest do grupy, która nie otrzymuje skutecznej pomocy w znalezieniu trwałego zatrudnienia. Programy aktywizacji zawodowej osób w tym wieku są zazwyczaj krótkotrwałe i nieskuteczne, a należy zwrócić uwagę, że poziom bezrobocia w niniejszej grupie systematycznie wzrasta. Niepracujące osoby 50+ nie były jeszcze wspierane w zakresie preinkubacji przedsiębiorczej, dlatego też proponowaną formę pomocy należy uznać za innowacyjną, różną od dotychczas stosowanych. Osobom bezrobotnym w wieku 50+ zazwyczaj proponuje się pomoc w postaci krótkotrwałych szkoleń, które tak naprawdę nie wnoszą nic nowego do ich rozwoju zawodowego. Propozycja otrzymania dotacji na założenie własnej działalności gospodarczej, bez jakiegokolwiek przygotowania merytorycznego nie przynosi oczekiwanych rezultatów. Proponowany w ramach projektu model jest krokiem wcześniejszym, działaniem preinkubacyjnym przed przyznaniem dotacji lub wzięciem pożyczki na prowadzenie działalności. Zastosowanie modelu pozwoli odpowiednio przygotować osoby do prowadzenia własnych firm, pozwoli zweryfikować pomysł w praktyce, ocenić realność powodzenia w biznesie, a jednocześnie nie odcina drogi do ubiegania się o wsparcie finansowe z Urzędu Pracy, czy ze środków EFS.

Formy wsparcia – Zaproponowane w projekcie formy wsparcia były w większości nowatorskie w odniesieniu do dotychczasowych działań odnoszących się do aktywizacji zawodowej osób po pięćdziesiątym roku życia i obejmują między innymi:

- Szkolenie z zakresu przedsiębiorczości, którego celem było profesjonalne przygotowanie teoretyczno-praktyczne osób po 50 roku życia do pojęcia i prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej przy wykorzystaniu merytorycznej wiedzy z zakresu między innymi: marketingu, analizy otoczenia organizacji czy źródeł finansowania. Na zajęciach poruszana była także tematyka zarządzania zasobami ludzkimi, praktycznego pisania biznes planu czy przepisów administracyjno–prawnych związanych z prowadzeniem działalności.
- Coaching w zakresie przedsiębiorczości.
- Wsparcie psychologiczno-doradcze, którego celem jest zwiększenie motywacji wewnętrznej oraz wiary we własne możliwości. Prowadzone zajęcia miały służyć rozwojowi kompetencji zawodowych oraz wzmacnianiu poczucia własnej wartości.
- Wsparcie w zakresie stosowania nowych technologii oraz ITC
- Spotkania grup wsparcia.

Realnym wsparciem było też rozszerzenie zakresu form wsparcia przez organizacje działające w sektorze pomocy osobom nieposiadającym zatrudnienia w wieku 50+ tj.:

- Wsparcie w zakresie procedur tworzenia Inkubatorów Aktywności Zawodowej Seniorów.
- Praca z osobami powyżej pięćdziesiątego roku życia, które nie mają zatrudnienia.

Proponowanego narzędzia – Zastosowanie znanych i sprawdzonych metod wobec innych grup, niż te które dotychczas były objęte danym wsparciem. Jako przykład należy podać prężnie działające od wielu lat Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości (AIP), które stanowią praktyczną ofertę w realnych działaniach rynkowych. Wyraża się to przede wszystkim przez umożliwienie beneficjentom prowadzenia własnej działalności, korzystając z osobowości prawnej inkubatora. Innowacyjnym rozwiązaniem, w stosunku do obecnej praktyki jest wprowadzenie nowego narzędzia aktywizacji zawodowej, które dostosowane do potrzeb

i oczekiwań osób po pięćdziesiątym roku życia, przyczyni się do wydłużenia ich aktywności na rynku pracy.

Problemu – Grupa bezrobotnych w wieku powyżej pięćdziesięciu lat została uznana za osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, ponieważ z jednej strony doświadczenie działa na plus niniejszej grupy, a z drugiej strony konkurencja osób młodszych oraz zdezaktualizowane kwalifikacje działają na niekorzyść pięćdziesięciolatków. Ważną kwestią jest także negatywne postrzeganie przez społeczeństwo osób 50+, które chcą należeć do grupy aktywnych obywateli. Jednym ze sposobów na czynne uczestnictwo w życiu zawodowym może być własna działalność gospodarcza, na której otwarcie decyduje się coraz więcej osób z grupy pięćdziesiąt plus, jednak brak merytorycznego i praktycznego przygotowania w tej dziedzinie powoduje porażkę.

Opracowany model preinkubacji skutecznie przygotowuje do rozpoczęcia pracy na własny rachunek, wspiera w zakresie właściwego umotywowania do rozpoczęcia starań o założenie własnej działalności gospodarczej.

Innowacyjność obejmuje następujące grupy docelowe:

1. W fazie testowania:

użytkownicy: 3 organizacje pozarządowe, zlokalizowane na terenie województwa łódzkiego, które przy wsparciu wnioskodawcy zechcą utworzyć na swoim terenie Inkubator Aktywizacji Zawodowej Seniorów (IAZS), wspierający osoby 50+;

odbiorcy: Niepracujące osoby w wieku powyżej 50 lat, zamieszkałe na terenie województwa łódzkiego, bezskutecznie poszukujące zatrudnienia, przejawiające cechy przedsiębiorcze, chcące zmierzyć się z nowym wyzwaniem, jakim jest próba podjęcia pracy na własny rachunek.

2. W fazie testowania, upowszechnienia i włączenia jak również w wymiarze docelowym:

użytkownicy: (24 organizacje pozarządowe z terenu województwa łódzkiego, statutowo zajmujące się działalnością w obszarze wspierającym osoby bezrobotne w tym osoby 50+).

odbiorcy: (osoby niepracujące w wieku powyżej 50 lat, zamieszkałe na terenie województwa łódzkiego);

3. Grupami w wymiarze docelowym, które będą mogły korzystać z modelu są:

użytkownicy: organizacje pozarządowe z terenu województwa łódzkiego, statutowo zajmujące się działalnością w obszarze wspierającym osoby bezrobotne w tym osoby 50+;

odbiorcy: osoby pozostające bez zatrudnienia w wieku 50+, zamieszkujące na terenie województwa łódzkiego.

4. Za użytkowników i odbiorców docelowych uznaje się:

- instytucje samorządowe wspierające osoby bezrobotne, ubogie;
- rodziny osób 50+, które odczuwają pozytywne skutki aktywizacji osób dojrzałych i ich powrotu na rynek pracy;
- doradcy zawodowi m. in. PUP, którzy zajmują się wspieraniem osób w zakresie przedsiębiorczości.
- instytucje publiczne i niepubliczne na rynku pracy, instytucje szkoleniowe, agencje zatrudniania, OHP.

Docelowo innowacyjne działania mają być wykorzystywane wobec innych osób po pięćdziesiątym roku życia, które nie posiadają zatrudnienia.

Odbiorcami innowacyjności jest grupa w naturalny sposób mogąca wykorzystać wypracowane i przetestowane metody wsparcia, tj. osoby bezrobotne. Grupą użytkowników innowacji są organizacje pozarządowe, które działają w sferze pomocy osobom bezrobotnym, seniorom czy w sferze promocji zatrudnienia.

Innowacyjność wdrażanych rozwiązań obejmuje zatem:

- ✓ Powstanie Inkubatorów Aktywizacji Zawodowej Seniorów (IAZS) wspierających osoby w wieku 50+, prowadzonych przez przeszkolonych pracowników Inkubatora.
- ✓ Wsparcie w zakresie preinkubacji przedsiębiorczej adresowane jest do niepracujących osób 50+, które z różnych przyczyn nie występują o przyznanie dotacji na rozpoczęcie działalności.
- ✓ Przygotowanie osób do prowadzenia własnych firm, weryfikacja pomysłów w praktyce, ocena realność powodzenia w biznesie, przy jednoczesnym nie odcinaniu drogi do ubiegania się o wsparcie finansowe z Urzędu Pracy, czy ze środków EFS.
- ✓ Kompleksowe i zindywidualizowane przygotowanie kandydatów na przedsiębiorców, wyrażające się w prowadzeniu działalności gospodarczej bez konieczności jej formalnej rejestracji, co zwiększa szanse na przetrwanie na rynku pracy już jako przedsiębiorcy.
- ✓ Przełamanie obaw i lęków uczestników przed inicjatywą założenia własnej firmy (pracy na własny rachunek), dzięki wsparciu coachów/ trenerów biznesu.
- ✓ Doradcy zawodowi, trenerzy przedsiębiorczości, pracownicy organizacji pozarządowych wspierający przedsiębiorczość dysponują nowoczesnym, dedykowanym narzędziem do pracy z osobami 50+, w zakresie preinkubacji przedsiębiorczej, wyposażeni w niezbędną, aktualną wiedzę z zakresu przedsiębiorczości

Celem innowacji jest z jednej strony kompleksowa pomoc osobom po pięćdziesiątym roku życia w powrocie na rynek pracy oraz promocja postaw przedsiębiorczych wśród omawianej grupy, z drugiej natomiast opracowanie wzorcowych modeli działań IAZS, których sprawne i efektywne działanie przyczyni się do spadku bezrobocia wśród osób 50+ jak również spowoduje zmianę postaw społeczeństwa wobec osób po pięćdziesiątym roku życia.

6. KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA PRODUKTU FINALNEGO

Realizacja projektu zaplanowana została na 5 zadań, łącznie 31 etapów. Niemniej, uogólniając przebieg i założenia projektu można sprowadzić to do dwóch głównych etapów: *Etapu przygotowania* i *Etapu wdrażania*.

Rys. 2. Uogólnione etapy realizacji projektu „PI Aktywni seniorzy”.

Źródło: opracowanie własne.

Faza diagnozy zakończyła się opracowaniem wstępnej wersji produktu finalnego tj. następujących poradników:

1. Poradnik kierowany do odbiorców. Opracowany językiem łatwym do zrozumienia przez osoby po 50 roku życia. Zawiera materiały motywujące do utrzymywania aktywności zawodowej oraz praktyczne wskazówki dotyczące możliwości rozpoczęcia działalności gospodarczej, przekwalifikowania lub podniesienia posiadanych umiejętności.

Poradnik zredagowany jest w sposób czytelny i przejrzysty. Przede wszystkim zawiera materiały motywujące do utrzymania dalszej aktywności w wieku powyżej 50 lat. Poza tym z treści niniejszego poradnika każda osoba w wieku powyżej pięćdziesięciu lat będzie mogła dowiedzieć się jak tworzyć biznes plan, rozpocząć pracę na własny rachunek oraz uzyskać środki na jej sprawne działanie. Poruszane są także tematy z zakresu rozliczania działalności oraz etyki w biznesie. Tematyka zawarta w niniejszym poradniku to kompendium wiedzy na temat przedsiębiorczości wśród osób powyżej 50 roku życia.

2. Poradnik kierowany do użytkowników IAZS. W poradniku znajdują się między innymi opracowane materiały dotyczące wsparcia psychologiczno-doradczego. Został także szczegółowo omówiony model inkubatora – zasady na jakich działa i jakie wymierne korzyści przynosi uczestnikom działania w jego strukturach. Opisane zostało także wsparcie w zakresie stosowania nowych technologii oraz z obszaru przedsiębiorczości z uwzględnieniem celów szczegółowych, metodyki oraz osiągalnych efektów zajęć. Publikacja w 60 egzemplarzach, kierowana przede wszystkim do organizacji pozarządowych.

Poradnik skierowany do osób współpracujących z osobami powyżej 50 roku życia, które są nieaktywne zawodowo. Omówiony schemat działania Inkubatora zachęca do tworzenia tego typu struktur w ramach NGO, a gotowe rozwiązania, w tym scenariusze szkoleniowe, uwzględniające zagadnienia programowe, takie jak cele i efekty zajęć, tematykę oraz metodykę ich realizacji dają wskazówki co do pracy z omawianą grupą.

3. Poradnik dla doradców zawodowych i trenerów pracy „Aktywizacja Zawodowa Seniorów”. W tym poradniku zamieszczone zostały treści związane z aktywizacją osób 50+, praktyczne zestawy ćwiczeń związane z badaniem predyspozycji i cech przedsiębiorczych. Każde ćwiczenie opatrzone jest instrukcją, wskazany jest czas realizacji, cel, metodyka oraz szczegółowy opis. W rozdziale pierwszym opisane zostały wskazówki co do pracy z osobami w wieku powyżej 50 lat oraz wskazano pięć modeli działalności doradcy zawodu.

Poradnik zredagowany jest w sposób czytelny i przejrzysty. Podsuwa specjalistom – doradcom i trenerom pracy gotowe rozwiązania, programowe, takie jak cele i efekty zajęć, tematykę oraz metodykę ich realizacji. Pozostawia prowadzącym swobodę doboru takich działań, które będą miały dla nich największe znaczenie we wspieraniu osób powyżej pięćdziesiątego roku życia do aktywności zawodowej.

Preinkubacja, która oparta została na 3 przedstawionych produktach, uznana jest za kompleksowy i efektywny model kierowany do osób wspierających osoby 50+ w wejściu lub powrocie na rynek pracy. Współpraca z Inkubatorem umożliwi każdej osobie założenie załączka firmy najniższym kosztem, przy minimalnym ryzyku. Przyjęte założenia co do działania w ramach inkubatora dają osobie po pięćdziesiątym roku życia między innymi następujące korzyści:

- prowadzenie księgowości przez inkubator,
- brak obowiązku rejestracji firmy w urzędach (osobowość prawną - NIP, REGON, wpis do KRS udostępnia inkubator),
- wsparcie biurowe tj. możliwość korzystania z biura wraz z wyposażeniem,
- szkolenia i doradztwo,
- porady prawne.

Wsparcie proponowane w ramach Inkubatora to wsparcie udzielane przede wszystkim grupie, która nie występuje o dofinansowanie do prowadzenia działalności gospodarczej, z uwagi na wiążące się z tym liczne obowiązki formalne. Osoby, do których kierowane jest wsparcie mają szereg wątpliwości co do poradzenia sobie na rynku pracy, ponieważ obawiają się tego, czy mają dobry pomysł na biznes, czy poradzą sobie we współczesnych realiach rynkowych. Działanie inkubatora to istota innowacyjnego rozwiązania, które proponowane jest tym organizacjom, które poszukują skutecznych metod aktywizacji osób po 50 roku życia oraz samym zainteresowanym – osobom po pięćdziesiątce, które ani myślą o bierności zawodowej.

7. ZGODNOŚĆ PRODUKTU FINALNEGO ZE STRATEGIĄ WDRAŻANIA W ZAKRESIE GRUPY DOCELOWEJ

Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi projektów innowacyjnych, produkt finalny skierowany jest do dwóch głównych grup docelowych:

- **Użytkowników**, czyli organizacji pozarządowych działających w sferze pomocy osobom nieposiadającym zatrudnienia w wieku powyżej 50 lat;
- **Odbiorców**, czyli osób po pięćdziesiątym roku życia, nie posiadających zatrudnienia. Na tej właśnie grupie użytkowników produkt był testowany.

Wybór zarówno użytkowników produktu finalnego, jak i odbiorców jest w pełni uzasadniony z uwagi na wnioski, jakie można wysunąć studiując dane statystyczne, materiały traktujące o bezrobociu oraz liczne raporty i opracowania, z których wynika, iż osób 50+ ze statusem osoby bezrobotnej jest w Polsce około 500 tys. Utrata pracy dla osoby z grupy pięćdziesiąt plus oznacza często koniec ich kariery zawodowej. Obawy i lęki, które towarzyszą takiej osobie powodują, iż często nie podejmuje ona wysiłków aby wrócić na rynek pracy. Pod pretekstem braku odpowiednich kwalifikacji czy umiejętności wymaganych na współczesnym rynku osoby 50 plus stają się osobami biernymi zawodowo. Do tego stereotypowe podejście do „osoby starszej”, która zdaniem części polskiego społeczeństwa nie potrafi wydajnie i szybko pracować, ma zdezaktualizowane umiejętności praktyczne, nieprzydatne wykształcenie, a do tego nie zna języka angielskiego i nie potrafi korzystać z zasobów Internetu, powoduje, że odsetek ludzi pracujących z grupy wiekowej 55-64 należy do najniższych w Europie i wynosi jedynie 34%. Często jedynym wyjściem z takiej sytuacji jest stworzenie samemu sobie miejsca pracy – działalność gospodarcza, w ramach której osoba po pięćdziesiątce realizowałaby swoje pasje, pracowałaby na własny rachunek, realizując się społecznie i zawodowo. Jeżeli wziąć pod uwagę fakt, iż wiek emerytalny wydłuża się, żyjemy coraz dłużej, w dobrej kondycji, ważnym aspektem staje się dla nas praca zawodowa.

Przedwczesną dezaktywację zawodową należy uznać za bardzo istotny problem, który wymaga kompleksowych i natychmiastowych reakcji na regionalnym oraz krajowym rynku pracy. Realizacja niniejszego projektu była zatem sporym wyzwaniem, ponieważ wypracowane zostały skuteczne rozwiązania, których głównym celem było promowanie aktywności zawodowej, zapobieganie przedwczesnemu wycofywaniu się z rynku pracy oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia osób po 50 roku życia.

Biorąc pod uwagę omówione tendencje, problem bezrobocia wśród osób po pięćdziesiątym roku życia nie będzie się w najbliższych latach dezaktualizował – wręcz przeciwnie będzie narastał, z racji „starzejącego się społeczeństwa”. Podjęte w ramach realizowanego projektu działania można uznać za uniwersalne, co wpływa na większą trwałość wypracowanych obecnie rozwiązań.

Strategia wdrażania produktu finalnego zakładała dobór uczestników testowania na podstawie określonych kryteriów.

Do testowania **Zadania 3 – Testowanie opracowanego produktu przez odbiorców oraz użytkowników w 3 miastach powiatowych województwa łódzkiego.**

Zrekrutowane zostały osoby spełniające wymagania grupy docelowej, tj. niepracujące osoby w wieku powyżej 50 lat, zamieszkujące na terenie województwa łódzkiego, bezskutecznie poszukujących zatrudnienia, przejawiających cechy przedsiębiorcze, chcące zmierzyć się z nowym wyzwaniem, jakim jest próba podjęcia pracy na własny rachunek. Poza tym wybrano osoby odpowiedzialne za wdrażanie IAZS – 3 przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych.

Uszczegóławiając, do testowania **Etapu 1. Wybór osób odpowiedzialnych za wdrażanie IAZS, wybrano następujących przedstawicieli lokalnych NGO, tj.:**

- Spółdzielnia Socjalna „PROMYK NADZIEI” ul. Wyszyńskiego 2A. Opiekun Inkubatora – Pani Kazimiera Frączak

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Łódzka Fundacja Rehabilitacji „KAMIEŃ MIŁOWY” ul. Współzawodnicza 2, Opiekun Inkubatora – Pan Wojciech Gorgul
- „Między Prosną a Wartą” – Lokalna Grupa Działania ul. Rynek 1 – 7 (Starostwo Powiatowe w Wieruszowie). Opiekun Inkubatora – Pani Iwona Kapral.

W kolejnych etapach odbyły się zajęcia skierowane do wybranych przedstawicieli, którzy byli odpowiedzialni za wdrażanie IAZS. Szkolenie realizowane było w wymiarze 40 godzin warsztatów, obejmujących 8 spotkań po 5 godzin. Głównym celem warsztatów było przygotowanie trenerów i pracowników inkubatora do przekazania wiedzy zdobytej na szkoleniu uczestnikom projektu, tj. osobom 50+ oraz zapoznanie się przez pracowników ze standardami pracy jednolitymi dla wszystkich trzech inkubatorów.

Etap 3 i 4 Rekrutacja uczestników

Do testowania ***Etapu 5. Testowanie metod wsparcia psychologiczno-doradczego z uwzględnieniem specyficznych potrzeb osób po 50 roku życia*** oraz

Etapu 6. Program szkoleniowo-doradczy z zakresu przedsiębiorczości

Zrekrutowano uczestników z inkubatorów: łódzkiego, opoczyńskiego i wieruszowskiego, odpowiednio 16 osób (13 K, 3 M), 16 osób (10 K, 6 M), 16 osób (14 K, 2M). W zajęciach uczestniczyły osoby, spełniające kryteria grupy docelowej.

Etap 7 Prowadzenie działalności gospodarczej w ramach IAZS

Do testowania ***Etapu 8. Coaching w zakresie przedsiębiorczości***

W zajęciach brały udział osoby, spełniające kryteria grupy docelowej. Beneficjenci uczestniczyli w spotkaniach indywidualnych z coachem, który swoimi dążeniami ułatwiał działania uczestnikom między innymi poprzez: zaangażowanie i zaufanie, wyjaśnianie i sprawdzanie, wspieranie i uznawanie osiągnięć, motywowanie i inspirowanie. Istotą coachingu było wykorzystanie zasobów: wiedzy i umiejętności już posiadanych oraz odpowiednie zmotywowanie i towarzyszenie beneficjentowi

w celowym usprawnianiu jego funkcjonowania. Coaching identyfikowany był jako indywidualna praca z coachem, pozwalająca rozpoznać jego umiejętności, zdolności i talenty oraz pełniej wykorzystać jego potencjał. W rozmowach skupiano się wyłącznie na teraźniejszości i przyszłości, starając się pomagać przekraczać bariery, rozszerzać strefę komfortu, poznać lepiej samego siebie, podnieść poczucie własnej wartości.

Do testowania ***Etapu 9. Spotkania grup wsparcia***

W zajęciach uczestniczyły osoby, spełniające kryteria grupy docelowej, które miały problem w adaptacji społecznej i deklarowały potrzebę pracy nad sobą w tej dziedzinie.

Etap 10. Testowanie programu doradczego wspomagającego przejście z działalności w ramach inkubatora na własną.

Dobór uczestników do testowania poszczególnych etapów należy ocenić pozytywnie. Grupy docelowe, jak i podmioty wybrane do fazy testowej produktu finalnego zostały dobrane w sposób gwarantujący jego zgodność z celami projektu innowacyjnego testującego.

8. OCENA PRZEBIEGU PROCESU TESTOWANIA NA PODSTAWIE RAPORTU EWALUACYJNEGO WEWNĘTRZNEGO

Działania testujące w projekcie „PI Aktywni seniorzy” realizowane były w ramach Zadania 3.

W ramach niniejszych Zadania zrealizowano następujące formy wsparcia dla użytkowników/odbiorców, które podlegały ocenie ankietowej:

Tab. 2. Formy wsparcia podlegające wewnętrznej ocenie ankietowej.

Etap II – Szkolenie pracowników/opiekunów Inkubatora	Szkolenie obejmowało osiem spotkań pięciogodzinnych i trwało od 18.01.2013 roku do 29.01.2013 roku.
Etap V – testowanie metod wsparcia psychologiczno-doradczego z uwzględnieniem specyficznych potrzeb osób po 50 r. życia	Od 28 lutego 2013 roku w Wieruszowie 16 – osobowa grupa beneficjentów, spełniających wymagania grupy docelowej projektu, rozpoczęła warsztaty psychologiczno-doradcze. Zajęcia zakończyły się 6 marca 2013 roku.
	Od 28 lutego 2013 roku w Opocznie 16 – osobowa grupa beneficjentów, spełniających wymagania grupy docelowej projektu, rozpoczęła warsztaty psychologiczno-doradcze. Zajęcia zakończyły się 5 marca 2013 roku.
	Od 02 marca 2013 roku w Łodzi 16 – osobowa grupa beneficjentów, spełniających wymagania grupy docelowej projektu, rozpoczęła warsztaty psychologiczno-doradcze. Zajęcia zakończyły się 6 marca 2013 roku.
	Od 02 marca 2013 roku w Wieruszowie 8 – osobowa grupa beneficjentów, spełniających wymagania grupy docelowej projektu, rozpoczęła zajęcia z zakresu „Postawy obsługi komputera”. Zajęcia zakończyły się 22 marca 2013 roku.
	Od 05 marca 2013 roku w Opocznie 8 – osobowa grupa beneficjentów, spełniających wymagania grupy docelowej projektu, rozpoczęła zajęcia z zakresu „Postawy obsługi komputera”. Zajęcia zakończyły się 27 marca 2013 roku.
	Od 06 lutego 2013 roku w Łodzi 8 – osobowa grupa beneficjentów, spełniających wymagania grupy docelowej projektu, rozpoczęła zajęcia z zakresu „Postawy obsługi komputera”. Zajęcia zakończyły się w 26 marca 2013 roku.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Etap VI –Program szkoleniowo - doradczy z zakresu przedsiębiorczości	Od 9 marca 2013 roku swój udział w szkoleniu rozpoczęła 16 – osobowa grupa beneficjentów z terenu Opoczna. Zajęcia testowano do 29 marca 2013 roku.
	Od 11 marca 2013 roku swój udział w szkoleniu rozpoczęła 16 – osobowa grupa beneficjentów z terenu Łodzi. Zajęcia testowano do 30 marca 2013 roku.
	Od 28 marca 2013 roku swój udział w szkoleniu rozpoczęła 16 – osobowa grupa beneficjentów z terenu Wieruszowa. Zajęcia testowano do 27 marca 2013 roku.
Etap VIII – Coaching w zakresie przedsiębiorczości	Od kwietnia 2013 rozpoczęły się spotkania z coachingiem, które miały charakter indywidualny. Brało w nich udział 48 beneficjentów projektu z trzech inkubatorów – Łodzi, Opoczna i Wieruszowa. Zajęcia testowano do marca 2014 roku.
Etap IX – Spotkania grup wsparcia	Od 08 marca 2013 roku udział w spotkaniach grupy wsparcia rozpoczęła grupa beneficjentów z terenu Wieruszowa, spełniająca wymagania grupy docelowej projektu. Zajęcia trwały do 6 lutego 2014 roku.
	Od 14 marca 2013 roku udział w spotkaniach grupy wsparcia rozpoczęła grupa beneficjentów z terenu Opoczna, spełniająca wymagania grupy docelowej projektu. Zajęcia trwały do 3 lutego 2014 roku.
	Od 28 marca 2013 roku udział w spotkaniach grupy wsparcia rozpoczęła grupa beneficjentów z terenu Łodzi, spełniająca wymagania grupy docelowej projektu. Zajęcia trwały do 6 lutego 2014 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Oprócz powyższych działań, które podlegały ocenie ankietowej, zrealizowano działania testujące w następujących zakresie:

Zadanie 3: Etap I – Wybór osób odpowiedzialnych za wdrażanie Inkubatora Aktywizacji Zawodowej Seniorów, Etap III – Akcja informacyjna, w tym drzwi otwarte, Etap IV – Rekrutacja odbiorców- osób po 50 roku życia chcących działać w Inkubatorze Aktywizacji Zawodowej Seniorów Etap VII – Prowadzenie działalności gospodarczej w ramach Inkubatorów Aktywizacji Zawodowej Seniorów, Etap X – Program doradczy wspomagający przejście z działalności w ramach inkubatora na własną.

8.1. Wnioski wynikające z badania ankietowego uczestników testowania

Etap V – testowanie metod wsparcia psychologiczno-doradczego

z uwzględnieniem specyficznych potrzeb osób po 50 r. życia

Zajęcia psychologiczne

Na skutek przeprowadzonego wewnętrznego badania ankietowego uczestników korzystającego ze wsparcia psychologiczno-doradczego i po uczestnictwie w testowanych zajęciach, uzyskano następujące obiektywne wyniki:

- w module odnoszącym się do tematyki z zakresu *umacniania poczucia własnej wartości* należy stwierdzić, znaczący przyrost wiedzy w niniejszym zakresie. Podczas gdy w pierwszym okresie badania przeważały wskazania dostateczne i dopuszczające – 85,42%, to w badaniu drugim otrzymano blisko 96% wskazań ocen bardzo dobrych i dobrych. Szczegółowe dane zostały zaprezentowane w tabeli nr 3.

Tab. 3. Umiejętność umacniania poczucia własnej wartości – ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opocznie i Wieruszowie

Ocena	Ex-Ante liczbowo	Ex-Ante %	Ex-Post liczbowo	Ex-Post %
B. dobrze	-	-	25	52,08%
Dobrze	3	6,25%	21	43,75%
Dostatecznie	21	43,75%	2	4,17%
Dopuszczająco	20	41,67%	-	-
Niedostatecznie	4	8,33%	-	-
Łącznie	48	100%	48	100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- znacznie wzrosła *znajomość własnych predyspozycji społeczno-zawodowych, w tym rozwijania szans dla własnej działalności zawodowej*, ponieważ ponad połowa wszystkich wskazań w ankiecie ex-post dotyczyła ocen najwyższych w porównaniu z ani jedną taką odpowiedzią w ankiecie ex-ante, co jest dowodem na to, że przyrost wiedzy był w niniejszym zakresie był znaczący.

Szczegółowe dane z przeprowadzonej ewaluacji wewnętrznej przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tab. 4. Znajomość własnych predyspozycji społeczno - zawodowych, w tym rozwijania szans dla własnej działalności zawodowej - ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opocznie i Wieruszowie

Ocena	Ex-Ante liczbowo	Ex-Ante %	Ex-Post liczbowo	Ex-Post %
B. dobrze	-	-	25	52,08%
Dobrze	5	10,42%	22	45,83%
Dostatecznie	19	39,58%	1	2,08%
Dopuszczająco	20	41,67%	-	-
Niedostatecznie	4	8,33%	-	-
Łącznie	48	100%	48	100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- zajęcia zdecydowanie podniosły wiedzę w zakresie wiedzy na temat zasad zdrowej komunikacji. W początkowej fazie szkolenia najczęściej wskazań respondentów odnosiło się do oceny dostatecznej – blisko 55% wszystkich badanych. Analiza ankiet ex-post pozwala dokonać oceny znacznego wzrostu wiedzy na temat zasad zdrowej komunikacji, ponieważ ponad 50% beneficjentów oceniło niniejszą kwestię na poziomie bardzo dobrym, a 21 osób na poziomie dobrym. Szczegółowe dane z trzech Inkubatorów prezentowane są w tabeli nr 5.

Tab. 5. Znajomość zasad zdrowej komunikacji – ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opocznie i Wieruszowie

Ocena	Ex-Ante liczbowo	Ex-Ante %	Ex-Post liczbowo	Ex-Post %
B. dobrze	-	-	25	52,08%
Dobrze	3	10,42%	21	45,83%
Dostatecznie	24	39,58%	2	2,08%
Dopuszczająco	17	41,67%	-	-
Niedostatecznie	4	8,33%	-	-
Łącznie	48	100%	48	100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- wzrosła wiedza na temat *zasad i warunków sprzyjających kreatywnemu i twórczemu myśleniu*. Uczestnicy w ankietach kończących udział w warsztatach znacznie przeważały odpowiedzi, które oznaczały najwyższe

oceny – ponad połowa respondentów przyznała noty bardzo dobre, podczas gdy w pierwszej ankiecie połowa respondentów z niniejszego tematu oceniła swoją wiedzę na poziomie dopuszczającym.

Tab. 6. Znajomość zasad i warunków sprzyjających kreatywnemu i twórczemu myśleniu – ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opocznie i Wieruszowie

Ocena	Ex-Ante liczbowo	Ex-Ante %	Ex-Post liczbowo	Ex-Post %
B. dobrze	1	2,08%	25	52,08%
Dobrze	5	10,42%	21	43,75%
Dostatecznie	24	50%	2	4,17%
Dopuszczająco	14	29,17%	-	-
Niedostatecznie	4	8,33%	-	-
Łącznie	48	100%	48	100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- wzrosła wiedza beneficjentów projektu na temat metod i technik radzenia sobie ze stresem, ponieważ oceny uzyskane w pierwszym badaniu (przewaga ocen dostatecznych – 58,33%), w porównaniu z ocenami respondentów dokonanych podczas badania drugiego są znacznie wyższe (blisko 53% ocen bardzo dobrych).

Tab. 7. Znajomość metod i technik radzenia sobie ze stresem – ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opocznie i Wieruszowie

Ocena	Ex-Ante liczbowo	Ex-Ante %	Ex-Post liczbowo	Ex-Post %
B. dobrze	-	-	25	52,08%
Dobrze	3	12,5%	22	45,83%
Dostatecznie	28	50%	1	2,08%
Dopuszczająco	12	25%	-	-
Niedostatecznie	5	12,5%	-	-
Łącznie	48	100%	48	100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- wszyscy uczestnicy zajęć ocenili bardzo wysoko kwestie organizacyjne, związane z realizacją projektu, uznali, że udział w niniejszych zajęciach był satysfakcjonujący. Analizując uzyskane dane należy stwierdzić, iż

zdecydowana większość przyznanych ocen w ankiecie ex-post odnoszących się do przebiegu zajęć oceniana jest na bardzo wysokim poziomie, ponieważ odsetek procentowy nie jest niższy niż 68,75% co stanowi 11 osób. Innych ocen jak dobrych i bardzo dobrych nie odnotowano, co świadczy o zadowoleniu uczestników z przeprowadzonych warsztatów.

- Przebieg szkolenia oraz warunki jego przeprowadzenia zostały przez beneficjentów projektu ocenione bardzo wysoko – w większości na ocenę bardzo dobrą. Poza tym 87,5% respondentów w każdym z Inkubatorów wskazało, iż nabyło nową wiedzę w skutek udziału w projekcie, 12,5% respondentów w każdym z Inkubatorów wskazało, iż udział w projekcie spełnił ich oczekiwania.

Podsumowując, we wszystkich modułach tematycznych w zakresie wsparcia psychologicznego, zaobserwowano znaczny wzrost poziomu wiedzy porównując ankiety wstępne – ex-ante i końcowe – ex-post. Można zatem uznać, iż uczestnicy szkolenia uzyskali nową wiedzę na tematy, które bezpośrednio związane są z ich powodzeniem na rynku pracy.

Zajęcia komputerowe

Na skutek przeprowadzonego wewnętrznego badania ankietowego uczestników „Zajęć komputerowych”, po uczestnictwie w testowanych zajęciach, uzyskano następujące obiektywne wyniki:

- wzrosła wiedza na temat umiejętności obsługi komputera w zakresie MS Windows, ponieważ w początkowym okresie realizacji szkolenia respondenci przyznali, iż znajomość obsługi komputera w zakresie niniejszego programu jest w większości na poziomie dopuszczającym oraz niedopuszczającym. Jeśli chodzi o wskazania z ankiet ex-post to najczęściej oceniano znajomość Ms Word na poziomie dobrym we wszystkich czterech modułach tematycznych.

Tab. 8. Znajomość umiejętności obsługi komputera w zakresie MS Windows – ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opocznie i Wieruszowie

Ocena	Wiedza na temat systemu operacyjnego Windows		Wiedza na temat tworzenia i podstawowego formatowania tekstów		Wiedza na temat zaawansowanego formatowania tekstów		Wiedza na temat tworzenia w tekście tabel i układu kolumnowego	
	Ex-Ante	Ex-Post	Ex-Ante	Ex-Post	Ex-Ante	Ex -Post	Ex-Ante	Ex-Post
B. dobrze	-	3 osoby 12,5%	-	3 osoby 12,5%	-	3 osoby 12,5%	-	3 osoby 12,5%
Dobrze	-	16 osób 66,67%	-	16 osób 66,67%	-	18 osób 75%	-	17 osób 70,83%
Dostatecznie	1 osoba 4,17%	5 osoba 20,83%	1 osoba 4,17%	5 osoba 20,83%	1 osoba 4,17%	3 osoby 12,5%	1 osoba 4,17%	4 osoby 16,67%
Dopuszczająco	14 osób 58,33%	-	17 osób 70,83%	-	17 osób 70,83%	-	14 osób 58,33%	-
Niedostatecznie	9 osoby 37,5%	-	6 osób 25%	-	6 osób 25%	-	9 osoby 37,5%	-
Łącznie	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- początkowa nieznanomość programu Microsoft Power Point po 40 godzinnym szkoleniu komputerowym zaowocowała znaczącą poprawą wiedzy w niniejszym zakresie. Na wstępie udziału w projekcie przeważały oceny niedostateczne, podczas gdy w drugiej fazie badania oceny dobre i dostateczne. Początkowo, zdecydowana większość ocen dotyczyła not niedostatecznych, natomiast w ankietach ex-post przeważały wskazania dobre, których otrzymano 47, które podsumowały wyniki z trzech inkubatorów ze wszystkich pytań z zakresu obsługi programu Power Point.

Tab. 9. Znajomość umiejętności obsługi komputera w zakresie Microsoft Power Point - ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opcznie i Wieruszowie

Ocena	Wiedza na temat podstawowych pojęć, rodzajów układów slajdów, pola tekstowego, list punktowania i numerowania		Wiedza na temat tworzenia tabel w Power Point i wklejania tabel z Worda		Wiedza na temat tworzenia wykresów w Power Point i wklejania wykresów z Excela	
	Ex-Ante	Ex-Post	Ex-Ante	Ex-Post	Ex-Ante	Ex -Post
B. dobrze	-	1 osoba 4,17%	-	1 osoba 4,17%	-	-
Dobrze	-	15 osób 62,5%	-	15 osób 62,5%	-	17 osób 70,83%
Dostatecznie	-	8 osób 33,33%	1 osoba 4,17%	8 osób 33,33%	-	7 osób 29,17%
Dopuszczająco	3 osoby 12,5%	-	2 osoby 8,33%	-	2 osoby 8,33%	-
Niedostatecznie	21 osób 87,5%	-	21 osób 87,5%	-	22 osoby 91,67%	-
Łącznie	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- zdecydowanie wzrosła wiedza z zakresu obsługi Internetu, ponieważ na początku udziału w projekcie przez większość respondentów oceniana była na poziomie niedopuszczającym (36 wskazań z trzech inkubatorów w trzech zadanych pytaniach). W ankiecie kończącej udział w projekcie przeważały natomiast odpowiedzi bardzo dobre – 42 wskazań.

Tab. 10. Znajomość umiejętności obsługi komputera w zakresie Internetu - ocena uczestników warsztatów w Łodzi, Opcznie i Wieruszowie

Ocena	Wiedza na temat poruszania się po Internecie oraz wyszukiwania informacji		Wiedza na temat obsługi poczty elektronicznej		Wiedza na temat obsługi portali społecznościowych oraz komunikatorów internetowych	
	Ex-Ante	Ex-Post	Ex-Ante	Ex-Post	Ex-Ante	Ex -Post
B. dobrze	-	14 osób 58,33%	-	14 osób 58,33%	-	14 osób 58,33%
Dobrze	-	9 osób 37,5%	-	10 osób 41,67%	-	10 osób 41,67%
Dostatecznie	6 osób 25%	1 osoba 4,17%	7 osób 29,17%	-	8 osób 33,3%	-
Dopuszczająco	13 osób 54,17%	-	12 osób 50%	-	11 osób 45,83%	-
Niedostatecznie	5 osób 20,83%	-	5 osób 20,83%	-	5 osób 20,83%	-
Łącznie	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%	24 osoby 100%

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

- ocena respondentów w trzech pytaniach odnoszących się do przeprowadzenia zajęć komputerowych jest na bardzo wysokim poziomie, ponieważ wszyscy respondenci wskazali na noty dobre oraz bardzo dobre. Można zatem przyjąć iż beneficjenci byli zadowoleni zarówno pod kątem oceny sposobu i formy przeprowadzonego szkolenia, wiedzy i przygotowania prowadzącego oraz organizacji zajęć tj. punktualności, tempa i wykorzystania czasu przez wykładawcę.
- uczestnicy szkolenia komputerowego w Łodzi w 87,5% oceniło bardzo dobrze: program szkolenia, sposób przeprowadzenia szkolenia, przygotowanie trenera, organizację szkolenia, sale szkoleniowe oraz materiały szkoleniowe, a 12,5% tj. jedna osoba wskazane zmienne oceniła na poziomie dobrym. W tych samych pytaniach uczestnicy szkolenia w Opocznie, zaznaczyli ocenę bardzo dobrą, jeden beneficjent przyznał notę niższą tj. dobrą. W ostatnim Inkubatorze – na terenie Wieruszowa wszyscy beneficjenci projektu wskazali oceny bardzo dobre w pytaniach odnoszących się do warunków oraz przebiegu zajęć.
- zdecydowana większość uczestników szkolenia komputerowego nabyła nową wiedzę – 22 osoby zaznaczyły odpowiedź *Tak*, a tylko dwie osoby (1 z Inkubatora wieruszowskiego i 1 z opoczyńskiego) wskazały na opcję – *Raczej Tak*. Jeśli chodzi o pytanie odnoszące się o spełnienie oczekiwań poprzez udział w projekcie, to blisko 92% respondentów odpowiedziało pozytywnie tj. *Tak*.

Podsumowując, we wszystkich modułach tematycznych z zakresu zajęć komputerowych uzyskano znaczący wzrost wiedzy wszystkich beneficjentów projektu. Uznano, iż zajęcia z zakresu nowych technologii są niezbędnym i koniecznym elementem, który zostanie z całą pewnością wykorzystany w pracy zawodowej respondentów.

Program szkoleniowo-doradczy z zakresu przedsiębiorczości

(Zadanie 5. Etap VI)

Na skutek przeprowadzonego wewnętrznego badania ankietowego uczestników zajęć z zakresu przedsiębiorczości po uczestnictwie w testowanych zajęciach, uzyskano następujące obiektywne wyniki:

- Wśród uczestników szkolenia w łódzkim Inkubatorze w ankietach ex ante stosunkowo najczęściej wskazywano na ocenę niedopuszczającą w pięciu z siedmiu zadanych pytań. Równie wysoki odsetek otrzymanych odpowiedzi odnosi się do oceny niedostatecznej – 33 wskazania. Ani jedna z osób nie wskazała odpowiedzi wyższej jak dostateczna, co może świadczyć o niskiej znajomości zagadnień związanych z przedsiębiorczością.
- Otrzymane odpowiedzi w ramach ankiet ex-post pozwalają stwierdzić, iż udział w szkoleniu przyniósł beneficjentom zaskakująco dobre rezultaty, ponieważ zdecydowana większość wskazań odnosi się do oceny najwyższej tj. bardzo dobrej. Niewielka część odpowiedzi dotyczyła oceny dostatecznej.
- Otrzymane dane z opoczyńskiego inkubatora można odczytać jako wskazania skrajne, ponieważ w przypadku ankiet początkowych wszystkie odpowiedzi odnosiły się do ocen niedostatecznych i niedopuszczających – odpowiednio 94 wskazania oraz 18 wskazań. Z kolei w ankietach ex-post zdecydowana większość ocen dotyczy odpowiedzi bardzo dobrych. Niniejsze dane wskazują na znaczący wzrost wiedzy w zakresie przedsiębiorczości, co pozytywnie rokuje na przyszłość zawodową osób biorących udział w projekcie.
- Obserwowany przyrost wiedzy wśród beneficjentów korzystających ze wsparcia z wieruszowskiego Inkubatora jest znaczący porównując dwa okresy – przed realizacją szkolenia oraz tuż po jego zakończeniu. Początkowo respondenci w większości wiedzę z zakresu przedsiębiorczości oceniali na notę najgorszą tj. niedostateczną. W ankiecie ex-post sytuacja całkowicie odmienna – przewaga ocen najlepszych tj. bardzo dobrych. Żadnych pośrednich ocen zarówno w pierwszym jak i drugim przypadku nie odnotowano. Przeprowadzone szkolenie należy uznać za korzystne i potrzebne – wskazują na to uzyskane dane początkowo skrajnie złe, a na zakończenie – bardzo dobre.

- W pytaniach, w których respondent miał możliwość oceny efektów przeprowadzonych zajęć wskazano następujące opcje: aż 93,75% uczestników szkolenia w Łodzi przyznało, że nabyło nową wiedzę, 1 osoba zaznaczyła opcję *raczej tak*. Takie same wyniki uzyskano w pytaniu o spełnienie oczekiwań w udziale w projekcie. Czternaście osób uczestniczących w warsztatach z zakresu przedsiębiorczości w inkubatorze opoczyńskim uznało, że nabyło nową wiedzę w skutek udziału w projekcie jak również że udział w projekcie spełnił ich oczekiwania. Uczestnicy warsztatów w Wieruszowie w większości uznali, że nabyli wiedzę w skutek udziału w projekcie – 81,25%. Taki sam wynik uzyskano w drugim pytaniu, w którym respondent miał ocenić – czy udział w projekcie spełnił jego oczekiwania.
- W odniesieniu do poszczególnych Inkubatorów wyniki prezentowały się następująco:

A. Inkubator Aktywizacji Zawodowej Seniorów w Łodzi

Tab. 10. Porównanie ocen otrzymanych w ramach badania ex-ante i ex-post w zakresie programu szkoleniowo-doradczego wśród beneficjentów łódzkiego inkubatora

	Ankiety ex-ante			Ankiety ex -post				
	1	2	3	1	2	3	4	5
1. Znajomość sytuacji kryzysowych w przedsiębiorstwie	56,25% 9 osób	31,25% 5 osób	12,5% 2 osoby	6,25% 1 osoba	6,25% 1 osoba	25% 4 osoby	62,5% 10 osób	-
2. Znajomość aspektów administracyjno-prawnych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	43,75% 7 osób	43,75% 7 osób	12,5% 2 osoby	-	6,25% 1 osoba	-	50% 8 osób	43,75% 7 osób
3. Opracowanie biznes planu	12,5% 2 osoby	75% 12 osób	12,5% 2 osoby	-	-	-	62,5% 10 osób	37,5% 6 osób
4. Znajomość aspektów dotyczących zarządzania zespołem	31,25% 5 osób	62,5% 10 osób	6,25% 1 osoba	-	-	6,25% 1 osoba	37,5% 6 osób	56,25% 9 osób
5. Znajomość zagadnień dotyczących marketingu w przedsiębiorstwie	18,75% 3 osoby	75% 12 osób	6,25% 1 osoba	-	-	-	25% 4 osoby	75% 12 osób
6. Znajomość aspektów finansowo-księgowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej	25% 4 osoby	50% 8 osób	25% 4 osoby	-	-	12,5% 2 osoby	6,25% 1 osoba	81,25% 13 osób
7. Znajomość form zatrudniania pracowników: umowa o pracę i umowa cywilno-prawna	18,75% 3 osoby	56,25% 9 osób	25% 4 osoby	-	-	-	12,5% 2 osoby	87,5% 14 osób
	wskazania 33	wskazania 63	wskazania 16	wskazanie 1	wskazania 2	wskazani 7	wskazania 41	wskazania 61

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

Analizując zaprezentowane dane należy stwierdzić, iż respondenci w ankietach ex - ante najczęściej wskazywali na ocenę niedopuszczającą w pięciu z siedmiu zadanych pytań. Równie wysoki odsetek otrzymanych odpowiedzi odnosi się do oceny niedostatecznej – 33 wskazania. Ani jedna z osób nie wskazała odpowiedzi wyższej jak dostateczna, co może świadczyć o niskiej znajomości zagadnień związanych z przedsiębiorczością. Otrzymane odpowiedzi w ramach ankiet ex-post pozwalają stwierdzić, iż udział w szkoleniu przyniósł beneficjentom zaskakująco dobre rezultaty, ponieważ zdecydowana większość wskazań odnosi się do oceny najwyższej tj. bardzo dobrej. Niewielka część odpowiedzi dotyczyła oceny dostatecznej.

B. Inkubator Aktywizacji Zawodowej Seniorów w Opocznie

Tab. 11. Porównanie ocen otrzymanych w ramach badania ex-ante i ex-post w zakresie programu szkoleniowo-doradczego wśród beneficjentów opoczyńskiego inkubatora

	Ex-ante		Ex-post	
	1	2	4	5
1. Znajomość aspektów zarządzania w przedsiębiorstwie	87,5% 14 osób	12,5% 2 osoby	18,75% 3 osoby	81,25% 13 osób
2. Znajomość aspektów administracyjno-prawnych oraz zasad opodatkowania.	87,5% 14 osób	12,5% 2 osoby	25% 4 osoby	75% 12 osób
3. Znajomość umów występujących w obrocie gospodarczym	87,5% 14 osób	12,5% 2 osoby	18,75% 3 osoby	81,25% 13 osób
4. Znajomość narzędzi promocji i marketing w małej firmie	56,25% 9 osób	43,75% 7 osób	18,75% 3 osoby	81,25% 13 osób
5. Posiadanie wiedzy dotyczącej źródeł finansowania oraz możliwości otrzymania dotacji na prowadzenie działalności gospodarczej	87,5% 14 osób	12,5% 2 osoby	31,25% 5 osób	68,75% 11 osób
6. Umiejętność reagowania na sytuacje kryzysowe w przedsiębiorstwie	87,5% 14 osób	12,5% 2 osoby	25% 4 osoby	75% 12 osób
7. Umiejętność opracowania biznes planu	93,75% 15 osób	6,25% 1 osoba	31,25% 5 osób	68,75% 11 osób
	wskazania 94	wskazań 18	wskazań 27	wskazań 85

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Otrzymane dane można odczytać jako wskazania skrajne, ponieważ w przypadku ankiet początkowych wszystkie odpowiedzi odnosiły się do ocen niedostatecznych i niedopuszczających – odpowiednio 94 wskazania oraz 18 wskazań. Z kolei w ankietach ex-post zdecydowana większość ocen dotyczy odpowiedzi bardzo dobrych. Niniejsze dane wskazują na znaczący wzrost wiedzy w zakresie przedsiębiorczości, co pozytywnie rokuje na przyszłość zawodową osób biorących udział w projekcie.

C. Inkubator Aktywizacji Zawodowej Seniorów w Wieruszowie

Tab.12. Porównanie ocen otrzymanych w ramach badania ex-ante i ex-post w zakresie programu szkoleniowo-doradczego wśród beneficjentów w wieruszowskim inkubatorze

	Ankiety ex-ante		Ankiety ex-post	
	1	2	4	5
1. Znajomość aspektów zarządzania w przedsiębiorstwie – etyka w firmie	93,75% 15 osób	6,25% 1 osoba	31,25% 5 osób	68,75% 11 osób
2. Znajomość zagadnień finansowo-księgowych np. zasady opodatkowania, ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego	100% 16 osób	-	65,25% 9 osób	43,75% 7 osób
3. Znajomość obowiązków prowadzącego firmę wynikające z Kodeksu Pracy oraz innych ustaw towarzyszących	93,75% 15 osób	6,25% 1 osoba	37,5% 6 osób	62,5% 10 osób
4. Znajomość zagadnień z zakresu finansów oraz potencjalnych źródeł finansowania	100% 16 osób	-	31,25% 5 osób	68,75% 11 osób
5. Znajomość zarządzania zasobami ludzkimi np. motywacja, kontrola oraz detalowanie pracowników, komunikacja w zespole	68,75% 10 osób	37,5% 6 osób	31,25% 5 osób	68,75% 11 osób
6. Umiejętność stosowania narzędzi marketingowych oraz promocyjnych w przedsiębiorstwie.	68,75% 10 osób	37,5% 6 osób	31,25% 5 osób	68,75% 11 osób
7. Umiejętność opracowania biznes planu	100% 16 osób	-	37,5% 6 osób	62,5% 10 osób
	wskazań 98	wskazań 14	wskazań 41	wskazań 71

Źródło: Dane z ewaluacji wewnętrznej

Obserwowany przyrost wiedzy jest znaczący porównując dwa okresy – przed realizacją szkolenia oraz tuż po jego zakończeniu. Początkowo respondenci w większości wiedzę z zakresu przedsiębiorczości oceniali na notę najgorszą tj. niedostateczną. W ankiecie ex-post sytuacja całkowicie odmienna – przewaga

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ocen najlepszych tj. bardzo dobrych. Żadnych pośrednich ocen zarówno w pierwszym jak i drugim przypadku nie odnotowano. Przeprowadzone szkolenie należy uznać za korzystne i potrzebne – wskazują na to uzyskane dane początkowo skrajno złe, a na zakończenie – bardzo dobre.

Coaching w zakresie przedsiębiorczości (Zadanie 3 Etap VIII)

Na skutek przeprowadzonego wewnętrznego badania ankietowego uczestników, po uczestnictwie w testowanych zajęciach, uzyskano następujące obiektywne wyniki:

- znacznie wzrosła *pewność siebie* uczestników projektu w kwestii indywidualnego działania na rynku pracy;
- poziom motywacji beneficjentów do pracy na własny rachunek zwiększył się po odbyciu sesji coachingowych. Szczegółowe wyniki odnosiły się tylko do trzech spośród pięciu opcji i dotyczyły wskazań pozytywnych tj.: 69,77% odpowiedziało „Tak”, 23,26% respondentów wskazało odpowiedź „Raczej tak”, a zaledwie 3 osoby tj. 6,98% uznało, iż „Trudno powiedzieć”;
- ponad połowie uczestników sesje coachingowe pozwoliły na wybór dalszej kariery zawodowej;
- wszyscy uczestnicy projektu przyznali, że spotkania z osobistym trenerem wpłynęły mobilizująco na ich rozwój zawodowy, zarówno pod kątem merytorycznym jak i psychologicznym;
- 87,5% uczestników szkolenia oceniło na poziomie bardzo dobrym: przygotowanie trenera, jego wiedzę merytoryczną oraz dostępność.

Spotkania grup wsparcia (Zadanie 3 Etap IX)

Na skutek przeprowadzonego wewnętrznego badania ankietowego beneficjentów po uczestnictwie w testowanych zajęciach, uzyskano następujące obiektywne wyniki:

- Blisko 92% beneficjentów przyznało, że uczestniczenie w grupach wsparcia pomogło im otworzyć się na innych i często po raz pierwszy w życiu podzielić się trudnymi emocjami związanymi z różnego rodzaju doświadczeniami. Większość osób biorących udział w spotkaniach na nowo poczuło się potrzebnych i użytecznych zarówno na płaszczyźnie relacji społecznych jak i zawodowych.
- 100% uczestników poczuło satysfakcję z faktu, że nie są sami z problemem, ponieważ ów problem dotyczy szerszej grupy osób. Poczuli też zrozumienie w związku z trudną sytuacją a poprzez normalizację przeżyć poczuli, że to jest to stan przejściowy i zbudziła się w nich nadzieja na zmiany.

Ocena skuteczności działania wypracowanego modelu w grupie odbiorców

Celem przeprowadzenia badania było uzyskanie informacji od odbiorców tj. osób biorących udział w testowaniu produktu na temat skuteczności wypracowanego modelu. Kwestionariusz ankiety składał się z siedmiu pytań, z których jedno miało charakter otwarty. Ankiety wypełniali wszyscy beneficjenci projektu, tj. 48 osób z trzech Inkubatorów.

Pierwsze trzy pytania odnosiły się do kwestii oceny podręcznika, który został napisany z myślą o osobach po pięćdziesiątym roku życia.

Na skutek przeprowadzonego zewnętrznego badania ankietowego beneficjentów po uczestnictwie we wszystkich testowanych zajęciach oraz po zapoznaniu się z treścią poradnika do nich skierowanego:

- treści zawarte w poradniku są przez beneficjentów projektu oceniane na bardzo wysokim poziomie, ponieważ najniższym wskazaniem jest ocena dobra w każdej z czterech kategorii. Średnio wskazań ocen *bardzo dobrych* jest ponad 80%, co należy uznać za bardzo wysoki odsetek wskazań najbardziej pozytywnych. Szczegółowy wykaz wskazań respondentów przedstawiła się następująco (w skali od 1 do 5, gdzie 1 jest oceną najniższą a 5 najwyższą).

Tab. 13. Ocena treści zawartych w Poradniku dla odbiorców IAZS

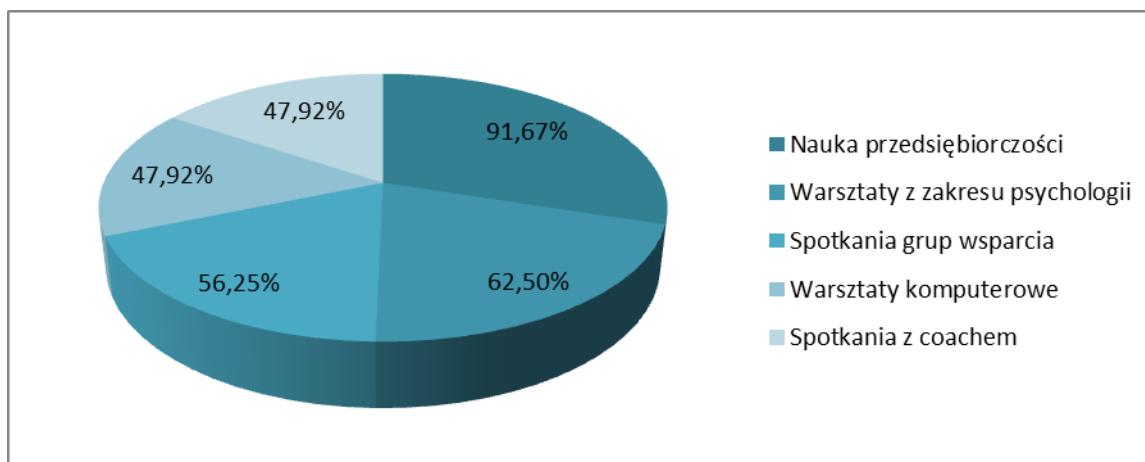
	Ocena 4	Ocena 5
Rozpoczęcie działalności gospodarczej	13 osób 27,08%	35 osób 72,92%
Prowadzenie działalności gospodarczej	8 osób 16,67%	40 osób 83,33%
Pisanie biznes planu	7 osób 14,58%	41 osób 85,42%
Pozyskiwanie dotacji	8 osób 16,67%	40 osób 83,33%

Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

- Stosunkowo najczęściej respondenci wskazywali na *naukę przedsiębiorczości* jako formy zajęć, która ma na celu pobudzenie do aktywności zawodowej. O blisko 30% mniej wskazań otrzymała opcja *warsztaty z zakresu psychologii*.

Wyk. 1 Formy zajęć z zakresu pobudzania do aktywności zawodowej osób 50+

Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

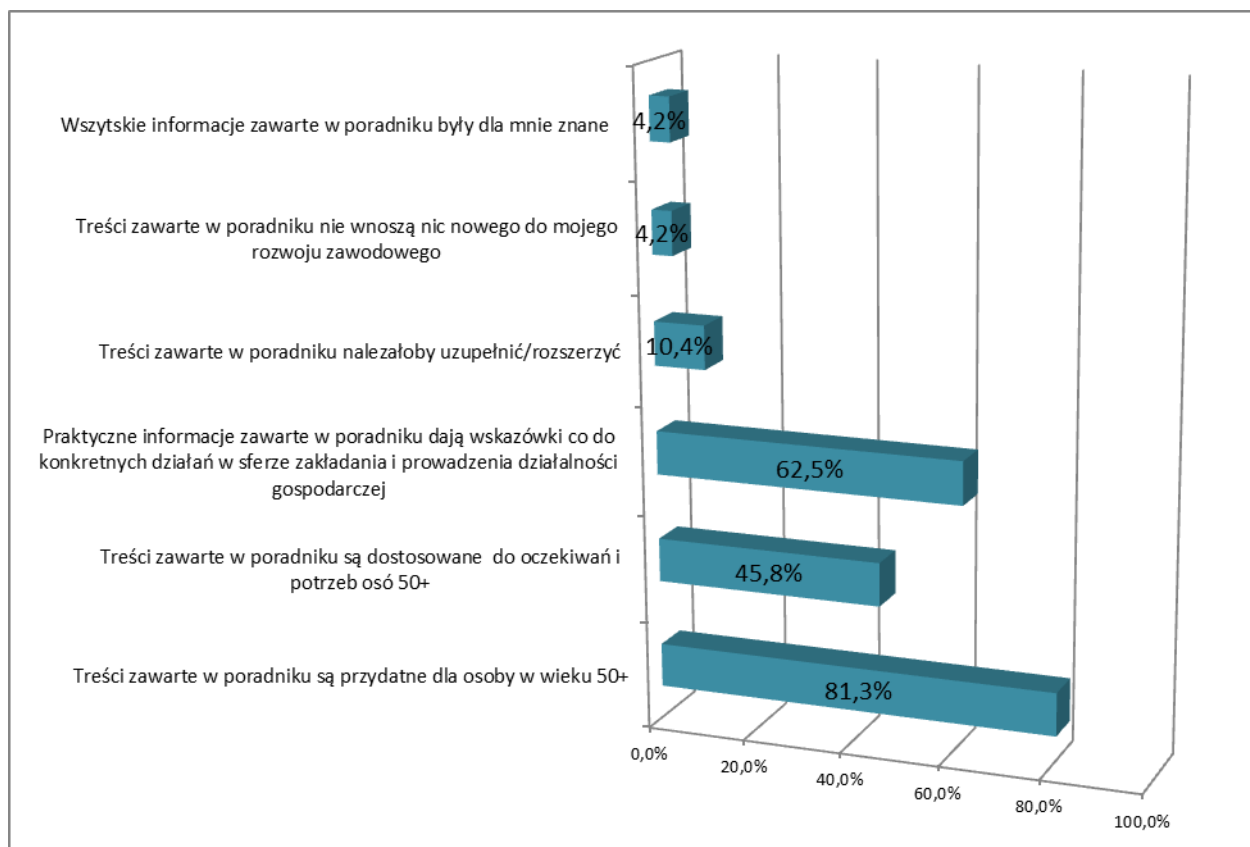
- Uczestnicy wskazali, że wszystkie działania podjęte w ramach realizowanego projektu *PI Aktywni seniorzy* były bardziej efektywne i przynoszące więcej korzyści, niż inne w których dotychczas uczestniczyli. Szczegółowe wskazania w niniejszej kwestii przedstawiały się następująco.
- Za najbardziej zagrażające kwestie, które wiążą się z ograniczeniem prowadzenia działalności gospodarczej respondenci przede wszystkim uważają kwestie związane z finansami. Blisko 96% wskazań odnosi się do braku środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Beneficjenci nie wiedzą dużego zagrożenia wśród swojego wykształcenia czy nastawienia innych do ich aktywności zawodowej. Wyniki badań wskazują, że pomimo solidnego przygotowania respondenci czują bariery i ograniczenia finansowe w prowadzeniu własnej firmy.
- Respondenci bardzo pozytywnie odnosili się do treści zawartych w poradniku, który skierowany jest do osób bez zatrudniania po pięćdziesiątym roku życia. Blisko 82% respondentów wskazało, iż *treści zawarte w poradniku są przydatne* dla osób 50+, a grupa 30 osób uznała, że w poradniku znajdują się praktyczne informacje co do konkretnych działań w sferze zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Jedynie 10% respondentów twierdzi, że treści powinny być bardziej szczegółowe, że należy je uzupełnić, rozszerzyć, a jedynie po dwie osoby ustosunkowały się neutralnie do treści zawartych w niniejszym poradniku. Szczegółowe wyniki zostały

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

przedstawione na wykresie poniżej. Respondent miał możliwość wyboru więcej jak jednej odpowiedzi spośród sześciu zaproponowanych.

Wyk. 2. Ocena treści zawartych w poradniku według respondentów uczestniczących w testowaniu produktu w trzech inkubatorach

Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

Ocena skuteczności działania wypracowanego modelu w grupie użytkowników

Celem przeprowadzenia badania było uzyskanie informacji od użytkowników tj. reprezentantów organizacji, w których funkcjonował Inkubator Aktywności Zawodowej Seniorów na temat skuteczności wypracowanego modelu.

Na skutek przeprowadzonego zewnętrznego badania ankietowego beneficjentów po uczestnictwie we wszystkich testowanych zajęciach oraz po zapoznaniu się z treścią poradnika do nich skierowanego otrzymano następujące wskazania:

- zdecydowanie pozytywnie wszyscy respondenci odnieśli się do kwestii oceny merytorycznej *Poradnika dla użytkowników Inkubatorów Aktywizacji Zawodowej Seniorów*, ponieważ uznali, że treści w nim zawarte są *ciekawe i przydatne* oraz *dostosowane do oczekiwań i potrzeb osób po pięćdziesiątym roku życia*. Poza tym trzech przedstawicieli NGO uznało, że *praktyczne informacje zawarte w poradniku dają wskazówki co do konkretnych działań w sferze zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej*;
- wszystkie osoby korzystnie wypowiedziały się na temat treści merytorycznych zawartych w podręczniku oraz na temat instrukcji z jego korzystania, która jest ich zdaniem prosta, wystraszająca i zrozumiała.
- wypracowany *Model* odpowiada realnym potrzebom osób po 50 roku życia i rozwiązuje problem ich bierności zawodowej.

Według dwóch grup, którym służy wypracowany *Model* tj. osobom po pięćdziesiątym roku życia oraz przedstawicielom organizacji pozarządowej, w której działa Inkubator poradniki oraz wypracowany schemat działania tego typu organizacji jest jak najbardziej wskazany i korzystny.

Ocena skuteczności działania wypracowanego modelu w grupie trenerów

Celem przeprowadzenia badania było uzyskanie informacji od trenerów i doradców zawodowych na temat poradnika – „Aktywizacja zawodowa seniorów”, w którym zawarte zostały niezbędne informacje na tematy związane z pobudzaniem aktywności zawodowej osób po pięćdziesiątym roku życia. Uzyskano następujące wskazania:

- w zakresie łatwości stosowania poradnika respondenci uznali, że jest on napisany językiem prostym i zrozumiałym dla czytelnika i nie wymaga większych wskazówek i instrukcji co do sposobu jego stosowania;
- w odniesieniu do wartości merytorycznej poradnika nie wniesiono większych zastrzeżeń. W wersji finalnej trenerzy rekomendowali, aby pojawiły się jedynie drobne korekty dotyczące uzupełnienia treści w zakresie proponowanych ćwiczeń dot. Przedsiębiorczości. Poza tym wskazano, iż forma pracy oparta na coachingu to skuteczna metoda pomocy, a zarazem wsparcia dla osób po pięćdziesiątym roku życia.
- trenerzy i doradcy uznali, iż stopień innowacyjności został osiągnięty;
- wdrożenie zaproponowanych w poradniku rozwiązań zdaniem trenerów i doradców zawodowych przynieść może zamierzone efekty.

Na skutek przeprowadzonych konsultacji po zakończonych testowanych zajęciach każdy z trenerów miał możliwość dokonania oceny zakresu tematycznego realizowanego przez siebie szkolenia w skali od do 5, gdzie 1 oznaczało ocenę niedostateczną a 5 – ocenę bardzo dobrą. Wyniki badań przedstawiły się następująco:

A. Warsztaty psychologiczno – doradcze

Tab. 14. Ocena programu szkoleniowego przez trenerów warsztatów psychologiczno-doradczych

	1	2	3	4	5
1. Zakres tematyczny programu szkoleniowego	-	-	-	20% 1 osoba	80% 4 osoby
2. Łatwości stosowania treści zawartych w poradniku	-	-	-	20% 1 osoba	80% 4 osoby
3. Stopień innowacyjności	-	-	-	20% 1 osoba	80% 4 osoby

Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

Czterech spośród pięciu trenerów, którzy prowadzili zajęcia z niniejszego zakresu oceniło wszystkie aspekty na poziomie najwyższym tj. bardzo dobrym, co znaczy, że zakres tematyczny, łatwość stosowania treści zawartych w poradniku oraz stopień innowacyjności jest na wysokim poziomie. Jeden trener przyznał ocenę dobrą we wszystkich zakresach.

B. Szkolenie – podstawy obsługi komputera

Tab. 15. Ocena programu szkoleniowego przez trenerów warsztatów komputerowych

	1	2	3	4	5
1. Zakres tematyczny programu szkoleniowego	-	-	-	-	100% 3 osoby
2. Łatwości stosowania treści zawartych w poradniku	-	-	-	-	100% 3 osoby
3. Stopień innowacyjności	-	-	-	-	100% 3 osoby

Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

Wszystkie osoby prowadzące szkolenie w ramach projektu „PI Aktywni seniorzy” z zakresu obsługi komputera oceniły trzy aspekty na najwyższym poziomie tj. bardzo dobrym.

C. Program szkoleniowo-doradczy z zakresu przedsiębiorczości

Tab. 16. Ocena programu szkoleniowego przez trenerów warsztatów z zakresu przedsiębiorczości

	1	2	3	4	5
1. Zakres tematyczny programu szkoleniowego	-	-	-	28,57% 2 osoby	71,43% 5 osób
2. Łatwości stosowania treści zawartych w poradniku	-	-	-	28,57% 2 osoby	71,43% 5 osób
3. Stopień innowacyjności	-	-	-	28,57% 2 osoby	71,43% 5 osób

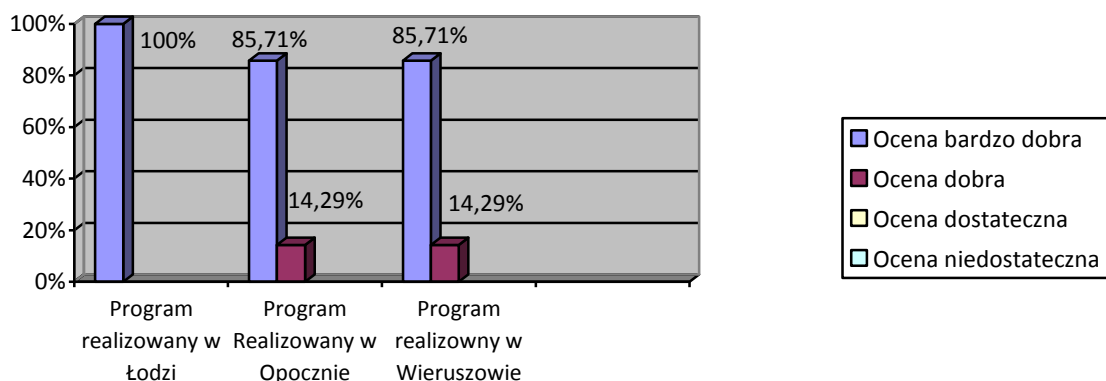
Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

Aż 5 trenerów, spośród 7 badanych oceniło wszystkie aspekty na poziomie bardzo dobrym, dwie osoby dokonały oceny dobrej.

Trenerów, którzy prowadzili zajęcia z zakresu przedsiębiorczości poproszono także o ocenę porównawczą trzech proponowanych w ramach projektu programów szkoleniowych, z których każdy realizowany był w jednym z trzech inkubatorów.

Wyk. 3. Porównanie trzech programów szkoleniowych z zakresu przedsiębiorczości

Źródło: Dane z ewaluacji zewnętrznej

Każdy z trzech programów realizowanych w ramach zajęć z zakresu przedsiębiorczości został oceniony przez specjalistów, tj. trenerów na wysokim poziomie. Program, który realizowany był w Łodzi wszyscy ocenili bardzo dobrze, natomiast programy w wieruszowskim oraz opoczyńskim Inkubatorze jedna osoba oceniła na poziomie dobrym, reszta, tj. sześć osób – bardzo dobrze.

Wysokie oceny trzech programów szkoleń z zakresu przedsiębiorczości wskazują, aby rekomendować je do zastosowania poprzez samodzielny wybór dokonany przez trenera, czyli przyszłego użytkownika.

9. ROZBIEŻNOŚCI POMIĘDZY TESTOWANIEM WSTĘPNEGO PRODUKTU FINALNEGO A ZAŁOŻENIAMI STRATEGII

W trakcie testowania wstępnej wersji produktu finalnego pojawiły się rozbieżności w stosunku do założeń Strategii:

- Zajęcia w ramach spotkań grup wsparcia, których rozpoczęcie planowane było na miesiąc luty 2013 roku zostało przesunięte o miesiąc. Przyczyną niniejszej sytuacji było późniejsze rekrutowanie osób do projektu. Spotkania, które były zaplanowane na luty 2013 roku zostały zrealizowane marcu i kwietniu 2013 roku.
- W związku z prowadzeniem działalności w ramach Inkubatorów Aktywizacji Zawodowej Seniorów w miesiącu styczniu 2014 roku zakupiono dodatkowy drobny sprzęt do testowania i trenowania prowadzenia działalności pod szyldem inkubatora. Wniosek zakładał zakupy w okresie 2013 roku, jednak czynniki praktyczne spowodowały, że zakupy zostały zrealizowane także w styczniu 2014 roku. Przyczyną zaistniałej sytuacji był fakt, iż część uczestników testowała taką formę działalności, która zakończyła się niepowodzeniem lub zmianą profilu, co wiązało się z przystąpieniem do kolejnej formy testowania działalności oraz zakupem nowego sprzętu do jego testowania. Napływ nowych zleceń sprawił, iż osoby te zgłosiły prośbę o wyposażenie techniczne, gdyż ich własne zasoby okazały się niewystarczające.

Można ocenić, że rozbieżności które pojawiły się na etapie testowania nie wpłynęły w żaden sposób na cele projektu i nie powodują konieczności zmiany strategii, ani wprowadzenia istotnych zmian w samym produkcie finalnym. Przesunięcie terminu zakupów na miesiąc styczeń nie wpłynęło w żaden sposób na badanie ewaluacji zewnętrznej produktu.

10. ANALIZA STOPNIA OSIĄGNIĘCIA CELÓW W STOSUNKU DO ZAŁOŻONYCH WSKAŹNIKÓW

W celu określenia, czy założone cele szczegółowe, a co za tym idzie, cel ogólny projektu, zostały zrealizowane, określono szereg wskaźników. Na obecnym etapie realizacji projektu, możliwe jest określenie stopnia osiągnięcia celu szczegółowego pierwszego i drugiego, co zaprezentowane zostało poniżej. Pozostałe cele będą możliwe do osiągnięcia po walidacji produktu finalnego, upowszechnieniu i wdrożeniu do głównego nurtu polityki.

CEL GŁÓWNY

Zweryfikowanie/ podniesienie wiedzy na temat aktualnych form aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia po 50 r. ż stosowanych w 30 podmiotach / instytucjach z woj. łódzkiego do 25.10.2012.

Tab. 17. Analiza stopnia osiągnięcia celu szczegółowego 1.

L.P	WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DOCELOWA	WARTOŚĆ OSIĄGNIĘTA	STOPIEN REALIZACJI
1	Liczba ankiet - wywiadów kwestionariuszowe na potrzeby realizacji indywidualnych badań pogłębionych	400 ankiet	400 ankiet	100%
2	Liczba indywidualnych badań pogłębionych	20 badań pogłębionych z odbiorcami	20 badań pogłębionych z odbiorcami	100%
3	Liczba przeprowadzonych badań telefonicznych z odbiorcami	50 badań	50 badań	100%
4	Liczba badań fokusowych z przedstawicielami OPS i PUP	11 badań	11 badań	100%
5	Liczba badań z przedstawicielami NGO	17 badań	17 badań	100%
6	Liczba badań z pracownikami akademickimi	2 badania	2 badania	100%
7	Liczba opracowanych raportów z badań systemu wsparcia aktywizacji zawodowej, szczególnie osób 50+.	1 raport	1 raport	100%
8	Liczba opracowanych systemów szkoleń osób prowadzących IAZS	1 system	1 system	100%

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższych danych wynika, iż cel GŁÓWNY nr 1 został w pełni osiągnięty.

CEL 2

Zweryfikowanie skuteczności działania trzech wersji/ modeli narzędzia: Inkubatora Aktywizacji Zawodowej Seniorów w okresie 14 miesięcznej fazy testowania na 48 osobach (50%K) w wieku 50+

Tab. 18. Analiza stopnia osiągnięcia celu szczegółowego 2.

L.P	WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DOCELOWA	WARTOŚĆ OSIĄGNIĘTA	STOPIEŃ REALIZACJI	
1	Liczba uruchomionych inkubatorów	3	3 uruchomione inkubatory w 3 miastach powiatowych	3 uruchomione inkubatory w 3 miastach powiatowych	100%
2	Liczba przeprowadzonych zajęć dla osób prowadzących Inkubatory	40 godzin	40 godzin	40 godzin	100%
3	Liczba przeprowadzonych indywidualnych i grupowych zajęć testujących (wsparcie psychologiczno-doradcze)	252 godziny	252 godziny	252 godziny	100%
4	Liczba przeprowadzonych szkoleń testujących z zakresu przedsiębiorczości	3 (1 w każdym inkubatorze)	3 (1 w każdym inkubatorze)	3 (1 w każdym inkubatorze)	100%
	Liczba przeprowadzonych szkoleń komputerowych	3 (1 w każdym inkubatorze)	3 (1 w każdym inkubatorze)	3 (1 w każdym inkubatorze)	100%
	Ilość miesięcy opieki doradców biznesowych	12 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	100%
	Liczba spotkań w ramach grup wsparcia	84 (28 w każdym inkubatorze)	84 (28 w każdym inkubatorze)	84 (28 w każdym inkubatorze)	100%
	Liczba stworzonych raportów ewaluacyjnych przez firmę zewnętrzną	1 raport	1 raport	1 raport	100%

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższych danych wynika, iż cel szczegółowy nr 2, na obecnym etapie realizacji projektu, został osiągnięty. Warto zauważyć, że w testowaniu uczestniczyło więcej kobiet, aniżeli było założone w pierwowzorze. Przekroczony wskaźnik podnosi wartość wysokich ocen produktu finalnego, uzyskanych podczas testowania.

11. WNIOSKI I REKOMENDACJE Z UWZGLĘDNIEM SPEŁNIENIA KRYTERIÓW INNOWACYJNOŚCI

Z racji innowacyjności projektu „PI Aktywni seniorzy”, winien on wpisywać się w poszczególne kryteria ewaluacji zewnętrznej, wskazane w rozdziale 1 niniejszego raportu, które stanowią jednocześnie wyznacznik efektów testowania projektu. Przedstawiamy ocenę spełnienia wspomnianych kryteriów.

Ocena skuteczności i użyteczności produktu finalnego

Kryterium użyteczności produktu finalnego oznacza zaspokojenie potrzeb grupy docelowej przez produkt projektu. Pozwala ustalić, w jakim stopniu oddziaływanie programu odpowiada potrzebom grupy docelowej i rozwiązaniu zidentyfikowanych problemów. Oceny użyteczności niniejszego projektu można dokonać na podstawie opinii osób bezpośrednio zaangażowanych w ocenę produktu finalnego – zarówno odbiorców, jak i użytkowników biorących udział w fazie testowania. Opinie te zebrane zostały podczas badania ankietowanego opisywanego w rozdziale 7 raportu, dlatego też nie będą przytaczane po raz kolejny. Nie mniej, należy zwrócić uwagę, że wszystkie działania zostały bardzo pozytywnie ocenione. Inkubatory Aktywizacji Zawodowej Seniorów są skutecznym narzędziem powrót osób po pięćdziesiątym roku życia na rynek pracy.

Kryterium stopnia skomplikowania produktu

Kryterium to rozumiane, jako łatwość zastosowania wypracowanych narzędzi w kontekście zastosowania produktu samodzielnie, bez szkoleń i instruktażu, wyłącznie na podstawie opisu stosowania, również zostało spełnione przez testowany produkt finalny. Sposób przedstawienia poszczególnych etapów wsparcia w poradnikach zredagowany jest w sposób czytelny i przejrzysty. „Poradnik kierowany do odbiorców IAZS” podsuwa pracującym z osobami 50+ gotowe, proste rozwiązania, dotyczące modelu działania Inkubatora oraz szkoleń i wsparcia, które kierowane jest do niniejszej grupy. W poradniku uwzględnione zostały zagadnienia programowe, takie jak cele i efekty zajęć, tematyka oraz metodyka ich realizacji.

Poza tym daje osobom pracującym z osobami biernymi zawodowo po pięćdziesiątym roku życia swobodę doboru takich działań, które będą miały dla nich największe znaczenie we wspieraniu w powrocie do aktywności zawodowej. Zaprezentowane działania sprawiają, iż nawet w organizacjach mających niewielkie budżety oraz potencjał, będą możliwości aby włączyć wybrany przez siebie rodzaj wsparcia w swój stały pakiet działań wspierający osoby bezrobotne.

Łatwość zastosowania produktu oznacza, że nie ma konieczności, prowadzenia wielu specyficznych działań związanych z jego wdrożeniem, wymagających dużej skali długotrwałych szkoleń i innych specjalistycznych przygotowań użytkowników.

Kryterium możliwości zastosowania przez użytkowników

Według kryterium możliwości zastosowania przez użytkowników, ocenie podlega skala zmian prawnych i/lub organizacyjnych, niezbędnych do wdrożenia produktu.

Prezentowany *Model* cechuje duża podatność na powielanie przez inne podmioty, w innych warunkach.

W wypracowanym w ramach projektu *Modelu* organizacja, której celem jest wspieranie przedsiębiorczości, powinna dokonać analizy aktualnej sytuacji prawnej i w zależności od posiadanych wpisów w KRS, podjąć decyzję o uruchomieniu Inkubatora Przedsiębiorczości. Istotnym elementem jest to, aby opis prowadzonej przez organizację działalności był zgodny z profilem działalności jaką zamierzają prowadzić uczestnicy Inkubatora, czyli osoby po pięćdziesiątym roku życia.

Form prawnych, w jakich możliwe jest prowadzenie Inkubatora jest kilka. IAZS może być prowadzony między innymi przez organizację pozarządową, czy spółdzielnię socjalną.

Organizacje prowadzące Inkubator, które są płatnikiem podatku VAT są mało atrakcyjne dla części potencjalnych uczestników Inkubatora. Usługi sprzedawane przez taki Inkubator są droższe o wartość podatku VAT, a co za tym idzie mniej atrakcyjne na konkurencyjnym rynku. Taka sytuacja jest szczególnie widoczna, kiedy odbiorcami usług oferowanych przez Inkubator (świadczonych przez uczestnika Inkubatora) są klienci indywidualni lub przedsiębiorstwa nie mające możliwości

odliczenia podatku VAT. Z drugiej strony w Inkubatorze prowadzonym przez organizację nie będącą płatnikiem podatku VAT nie można realizować wielu rodzajów działalności – tych działalności, które są zarezerwowane tylko dla płatników podatku VAT.

Można zatem stwierdzić, iż możliwość zastosowania przez użytkowników niniejszego *Modelu* nie jest kwestią skomplikowaną i wymagającą specjalistycznych działań za równo z punktu kwestii prawnych jak i organizacyjnych.

Kryterium efektywności

Za względu na szeroki zakres proponowanych działań wspierających, nie można określić kosztu ich wdrożenia w konkretnej organizacji, w ramach której działałby Inkubator.

Wdrożenie całego *Modelu* nie powinno generować znaczących kosztów, przy uwzględnieniu następujących założeń: organizacja posiada stałą siedzibę, w której prowadzi działalność administracyjną i może udostępniać biuro oraz prowadzi w ramach swojej działalności statutowej działania związane ze szkoleniami z zakresu przedsiębiorczości jak również posiada własną kadrę trenerską, doradców zawodowych, których może przeszkolić, w zakresie prowadzenia inkubatora przedsiębiorczości. Ostatnim zauważalnym aspektem jest kwestia prowadzenia własnej księgowości lub korzysta z usług biura rachunkowego przez daną organizację.

Zastosowanie *Modelu* nie wiąże się z koniecznością zatrudniania dodatkowego personelu, ani zakupem dodatkowego sprzętu.

Kryterium unikatowości

Analiza dokumentów projektowych oraz zebranego materiału badawczego dostarczają przesłanek, pozwalających na wysoką ocenę stopnia innowacyjności *Modelu*. Uwzględniając wszystkie aspekty wyróżniające produkt finalny projektu spośród dotychczas istniejących rozwiązań można uznać, że jest to w wysokim

stopniu nowe, unikalne i kreatywne podejście, na które jest zapotrzebowanie wśród grupy docelowej. Unikatowość działań przejawia się zarówno w wymiarze odbiorców/użytkowników, jak i form wsparcia. Po pierwsze, działania ukierunkowane są na osoby po pięćdziesiątym roku życia, nie mające zatrudnienia, którym poprzez udział w projekcie daje się możliwość podjęcia próby prowadzenia działalności gospodarczej bez konieczności jej formalnej rejestracji, przy wsparciu organizacyjnym, prawnym i doradczym oraz pod nadzorem indywidualnego doradcy. Jest to model, który wcześniej stosowany był w społeczności akademickiej tj. wśród studentów i absolwentów uczelni wyższych, który koncentrował swoje działania na promocji przedsiębiorczości. Omawiany model zakłada działania preinkubacyjne, które pozwalają na sprawdzenie się w prowadzeniu własnej firmy przed przyznaniem dotacji lub wzięciem pożyczki na prowadzenie działalności, który pozwoli odpowiednio przygotować osoby do prowadzenia własnych firm.

Z drugiej strony dla doradców zawodowych, trenerów przedsiębiorczości oraz pracowników organizacji pozarządowych wspierających przedsiębiorczość przygotowano zostało nowoczesne narzędzie do pracy z osobami 50+, w zakresie preinkubacji przedsiębiorczej. Prezentowany innowacyjny *Model*, jest dowodem na to, że osoba po pięćdziesiątym roku życia nie jest skazana na wykluczenie zawodowe.

Rekomendacja

Po przeanalizowaniu powyższych argumentów oraz ocenie korzyści wynikających z wdrożenia produktów oraz kosztów społecznych zaniechania realizacji przedsięwzięcia ewaluator rekomenduje realizację etapu upowszechniania i włączania na zasadach i w zakresie proponowanym przez Beneficjenta.

12. WNIOSKI KOŃCOWE

Wszystkie opiniowane produkty finalne spełniają w wystarczającym stopniu i pod każdym względem komplet pięciu kryteriów oceny, co w pełni uzasadnia ich pozytywną rekomendację.

Potwierdzona została zgodność produktów finalnych z celami projektu i określono, jak dalece proponowana innowacja ma szansę sprzyjać rozwiązaniu zidentyfikowanych problemów. Określono również, w jaki sposób produkty finalne będą wywierały wpływ na grupę docelową. Wszystkie opiniowane produkty mogą w przyszłości funkcjonować jako powszechna praktyka. Dzięki wprowadzeniu innowacji możliwe jest nie tylko wyposażenie beneficjentów ostatecznych w nowe, niezbędne w dalszym życiu zawodowym kompetencje i umiejętności, ale także przyczynić się do zmiany ich statusu na rynku pracy.

Produkty finalne w istotny sposób wypełnią istniejące luki w pomocy dla osób pięćdziesiąt plus, których w polskim społeczeństwie jest coraz więcej i którzy w niespotykanej dotąd skali borykają się z problemem bezrobocia.

Opiniowany zestaw produktów wprowadza autentyczną zmianę, ponieważ dostarcza osobom 50+ oraz NGO kompletny materiał wspomagający pokonanie problemu bezrobocia w grupie odbiorców.

Produkty finalne są możliwe do rozpowszechniania w wymiarze całościowym, ale również niezależnie od siebie w zakresie ograniczonym poprzez modyfikację wykorzystania idei co do odmiennych form pomocy. Można je uznać zatem za wysoce skuteczne zarówno dla docelowych odbiorców (osób 50 plus), jak i użytkowników(NGO).

Projektodawcy stworzyli spójną, przemyślaną i wieloaspektową koncepcję, dając tym samym przykład dobrej praktyki. Wypracowane produkty finalne można rekomendować jako modelowe.